

КОНКУРСЫ

«ЛЕСАРУБ-99»

Стар. 2.

ЧАРНОВЫЛЬСКИ ДЗЁННИК

Арсена САКУНА

Стар. 3.

АКТУАЛЬНАЯ ГУТАРКА

Генадзь ПЯЦГОР АБ АДУКАЦЫЙНЫХ ІНІЦЫЯТЫВАХ ДЫСПАРЫ

Стар. 4-5.

ДАВІД-ГАРАДЦІЦКА-ТУРАЎСЬКАЯ СТРОІ

Стар. 5.

«ВАКЕНЦА ЧЫСЦІНІ». НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА АНАТОЛЯ КІРВЕЛЯ.

Стар. 6.

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

ГРАН-ПРЫ ІНЫ СНАРСКАЙ

ГАДАВЫ З'ЕЗД БЕЛАРУСАЎ АНГЛІІ

Стар. 7.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

Стар. 8.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

14 кастрычніка 1999 года
Цана 40 000 рублёў

№ 40—41 (2650—2651)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 1955 г.

АФІЦЫЙНА

ПАГАДНЕННЕ АБ СУПРАЦОЎНІЦТВЕ

Сёлета, 28 верасня, у Гродне ў час правядзення пятага пасаджэння Беларуска-Літоўскай камісіі па гандлёва-эканамічным супрацоўніцтве старшынёй Дзяржаўнага камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь А. Білыкам і генеральным дырэктарам Дэпартамента нацыянальных меншасцей і эміграцыі пры ўрадзе Літоўскай Рэспублікі Р. Матузасам падпісана Пагадненне аб супрацоўніцтве.

Палажэнні пагаднення прадугледжваюць шырокае супрацоўніцтва суседніх дзяржаў у сферы забеспячэння правоў асоб, што належаць да нацыянальных меншасцей, а менавіта беларусаў Літвы (звыш 60 тысяч чалавек) і літоўцаў Беларусі (звыш 7 тысяч чалавек).

У адпаведнасці з палажэннямі пагаднення Дзяржкамітэт і Дэпартамент будуць развіваць супрацоўніцтва па прававому рэгуляванню і абменьвацца практычным вопытам работы ў галіне нацыянальных адносін, ажыццяўляць каардынацыю дзейнасці па пытаннях аказання дапамогі беларусам Літвы і літоўцам Беларусі па адраджэнню і развіццю нацыянальнай культуры, праводзіць сумесныя мерапрыемствы, абменьвацца актуальнай інфармацыяй.

ВЕСТКІ З СУПОЛАК

ШАНОЎНЫЯ СУАЙЧЫННІКІ! Беларусы, якія апынуліся за межамі сваёй Айчыны, з асаблівым хваляваннем чытаюць і абмяркоўваюць публікацыі ў газеце «Голас Радзімы». Сардэчна дзякуем Дзяржаўнаму камітэту па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь, Беларускаму таварыству дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, Беларускаму таварыству «Радзіма» за магчымасць такім чынам падтрымліваць кантакт са сваімі землякамі.

Шлём усім вам нізкі паклон і зычым плёну ў аб'яднанні ўсіх людзей, а тым больш сяброў і землякоў, умацаванні ўзаемаразумення. Перадаём вестку ўсім беларусам. Магчыма ёсць такія, што падтрымліваюць сувязь з роднымі, якія жывуць на Віннічыне і не ведаюць, што ў горадзе Вінніца ёсць зямляцтва беларусаў.

Газета «Голас Радзімы» падшываецца

ў нас у бібліятэцы. Там усе маюць магчымасць пачытаць яе. Тым больш, што інфарматыры нашы збіраюць тых, хто родам з Брэсцкай вобласці па панядзелках, хто з Віцебскай — па аўторках, хто з Гродзенскай — у чацвер, Магілёўскай — па пятніцах, Мінскай — па суботах.

Інвалідаў і хворых беларусаў стараемся правесці дома і распавесці пра навіны з Беларусі. Каб мы мелі ксеракс, можна было б і распаўсюдзіць асноўныя звесткі з вашых газет такім людзям.

Пра нашу работу мы можам паведаміць больш падрабязна. Калі будзе магчымасць надрукаваць нашу дадатковую інфармацыю, мы будзем вам шчыра ўдзячныя.

З павагай

старшыня савета Вінніцкага абласнога зямляцтва беларусаў
Уладзімір ДЗЯМІШКА.

Украіна.

ПАДПІСКА

ШАНОЎНЫЯ СЯБРЫ!

Працягваецца падписка на газету «Голас Радзімы» ў Літве, Кыргызстане, Казахстане, на Украіне. Наш падпісны індэкс на Беларусі **63854**. З Расіі магчымы паштовы перавод на адрас «Голасу Радзімы» з паметкай «за падпіску». З іншых краін аплату можна перавесці на валютны рахунак: **3012202935017**, Славянскае аддзяленне Беларускага бізнесбанка, код 834, абавязкова з паметкай: «Для рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»».

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

Валянціна ШЧЭРБА:

«Я НЕ СТАРАЛАСЯ ЗРАБІЦЬ З СЫНА СЛАВУТАСЦЬ»

Віталій ШЧЭРБА.

У Кнізе Гінеса, дзе расказваецца пра самых выдатных падзеі і самых вядомых людзей на Зямлі, ёсць фотаздымак, пад якім напісана: «Беларускі гімнаст Віталій Шчэрба заваяваў рэкордную колькасць — 6 залатых медалёў у шасці відах гімнастычных практыкаванняў».

Віталій Шчэрба — шасціразовы чэмпіён на Алімпіядзе ў Барселоне 1992 года. На наступных Алімпійскіх гульнях дамогся чатырох бронзавых медалёў. 14 разоў быў чэмпіёнам свету і 10 — Еўропы. Прызваны спартсменам планеты за дзесяцігоддзе.

Сусветны рэкорд. Сусветная вядомасць. Як дамогся хлопец з Мінска такой славы? Пра гэта гутарылі мы з яго маці Валянцінай Мікалаеўнай.

— **Валянціна Мікалаеўна, як вам удалося выхаваць спартыўную зорку!**

— Ведаеце, я і не старалася зрабіць з сына славуцасць. Гадавала, як умела. Хацела бацьчы здаровым, разумным, адукаваным. Хацела, каб ён вырас самастойным чалавекам. І вельмі рада, што гэта ўдалося.

— **Відаць, выбару Віталія спрыяла тое, што рос ён у спартыўнай сям'і!**

— Так. Я майстар спорту па акрабатам. Мой

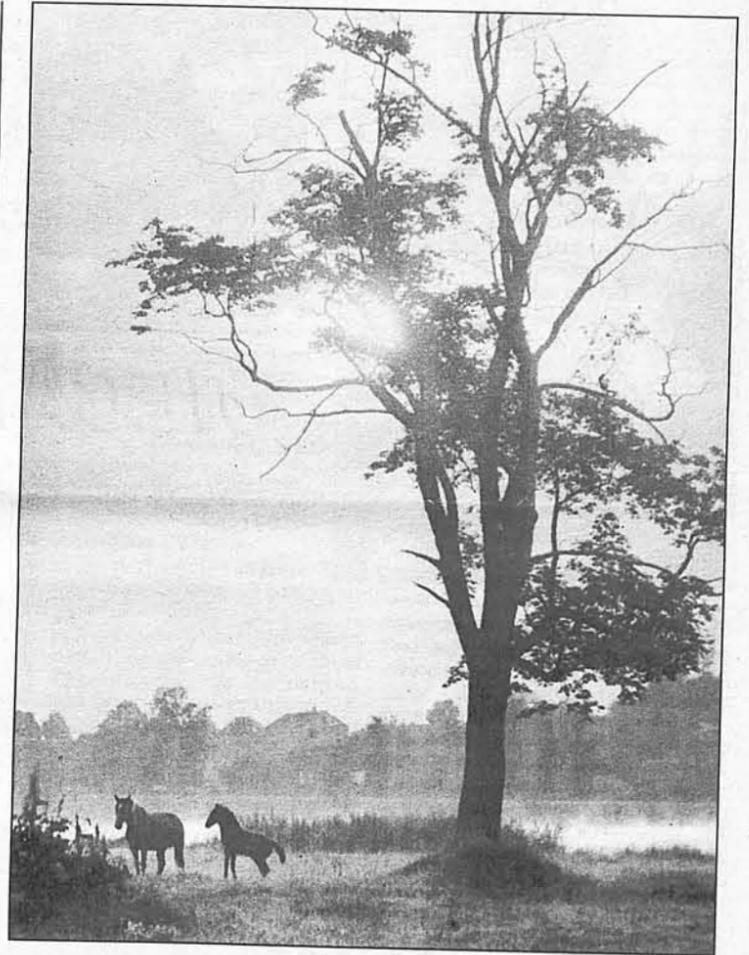
бацька — майстар спорту па штанзе. Калі Віталіку споўнілася паўтара года, я ўжо ставіла яго на руку і хадзіла з ім па пакоі. Крыху пазней ён рабіў «стойкі», куляўся па падлозе, а я яму раіла: «Складзіся», «Не гні пазваночнік», «Зрабі цела пакатым». Пасля таго, як мы з мужам развяліся, Віталік тры гады жыў у Кіеве ў майго бацькі, які вельмі паспрыяў фізічнаму развіццю ўнучка: менавіта з плячэй дзядулі Віталік зрабіў першае сальта. Вось так і рос мой будучы чэмпіён.

— **Цікава, якім Віталій быў у паўсядзённым жыцці, чым захапляўся, цікавіўся!**

— Вельмі любіў прыроду. Зловіць жабку і бяжыць паказаць. Мяне аж перасмыкну, а ён кажа: «Паглядзі, якая яна прыгожынка, як смешна разяўляе роцік».

Мы часта ездзілі за горад, больш за ўсё ў Крыжоўку. Дыхалі свежым паветрам, любаваліся кветкамі, дрэвамі, слухалі пелы птушак. Мяне радавала, што ў сына разнастайныя здольнасці, шмат інтарэсаў. У ім дзіўна спалучаліся такія, здавалася б, супрацьлеглыя якасці, як непаседлівасць і ўседлівасць. Мяркуюце самі. Круглы выдатнік і пастаянны непаседа.

(Заканчэнне на 8-й стар.).

Генадзь АЎЛАСЕНКА

КОЛЕРЫ ВОСЕНІ

Пажоўкля бярозавыя косы,
бляск медзі на кляновай галаве...
І не прабегчы, як улетку, босым па скручанай ад шэрані траве...
І не прайсці сцяжынкай па прасёлку... (Там лужына — пашкадуеш, што залез).
І фарбамі стоколернай вясёлкі
За ноч адну зазьяў зялёны лес.
Гараць рабіны...
Як гараць рабіны!
Чырвоным, горкім, восенскім агнём...
Ах восень, восень...
Што ж ты нарабіла!
Зялёнага ўсё меней з кожным днём!
Барвовы колер лесу...
Жоўты — поля...
Блакiт ракі...
Зялёнага няма...
І хутка ўжо ў адзіны белы колер перафарбуе ўсё наўкол зіма...

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ

СЯБРОЎ СТАНОВІЦЦА БОЛЬШ

У канцы верасня ў Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі адбылося пасяджэнне прэзідыума, на якім падводзіліся вынікі работы за летні перыяд і каардынаваліся планы на будучыню.

Скончыўся сезон аздараўлення беларускіх дзяцей за мяжой: каля 600 юных жыхароў рэспублікі адлачылі ў гэтым годзе ў Германію, Аўстрыю, Італію, іншых краінах свету. Акрамя таго, у БелТД з'явіўся і новы партнёр у гэтай выкараднай справе — гуманітарны фонд «Дапамога Эрыка» (Швецыя), які прыняў сёлета на рэабілітацыю 73 хворых дзяцей.

Нападжаюцца новыя сувязі, з'яўляюцца новыя партнёры, і як вынік — большая колькасць беларусаў змож паправіць сваё здароўе за мяжой. І хоць у сувязі з вайной ў Югаславіі многія краіны «пераарыентаваліся» на дапамогу югаслаўскім дзецям, у БелТД спаджаюцца, што ў хуткім часе за мяжу змогуць выязджаць да 1 000 і больш беларускіх дзяцей, прычым асабліва ўвага будзе надавацца прыняццю сацыяльнай справядлівасці. Гэта значыць, што роўныя магчымасці для аздараўлення за мяжой будуць мець як жыхары Мінска і абласных цэнтраў, так і дзеці з самых маленькіх гарадоў і вёсак рэспублікі.

Абмяркоўваўся на прэзідыуме і план мерапрыемстваў, прысвечаных 50-годдзю ўтварэння Кітайскай Народнай Рэспублікі. З гэтай нагоды сярод больш чым дваццаці ВУН нашай рэспублікі быў праведзены конкурс студэнцкіх работ, у якіх асвятляліся самыя розныя аспекты кітайскай культуры, беларуска-кітайскіх узаемаадносін; цэлую мастацкую галерэю ўтварылі дзіцячыя малюнк, прысланыя на конкурс «Кітай вачыма беларускіх дзяцей». Акрамя таго, юбілейная праграма ўключае ў сябе і правядзенне разнастайных віктарын, выстаў, святочных канцэртаў, дэманстрацыю кітайскіх кінастужак. Такім чынам, амаль месяц госцем нашай сталіцы будзе самабытная і чароўная кітайская культура, што прынясе сапраўдную асалоду яе аматарам і, спаджаюцца, пасадзейнічае збліжэнню нашых народаў.

Нэллі ПРЫВАЛАВА.

КОНКУРСЫ

«ЛЕСАРУБ-99»

чэмпіятат, які плануецца правесці ў Нарвегіі ў 2000 годзе.

Але гэта наперадзе, а пакуль першы этап — валка дрэў, самы асноўны ў працэсе спаборніцтваў, ён прыносіць удзельніку найбольшую колькасць ачкоў. У гэтым раздзеле на чэмпіянаце ў Аўстрыі пераможцам стаў галандзец Джон ван Кампен, які набраў 657 ачкоў. А хто ж стане лідэрам у гэтым раздзеле на беларускім нацыянальным чэмпіянаце? Гэта вызначыць суддзі, якія старанна фіксуюць усе дзеянні ўдзельнікаў спаборніцтва, дэталёва вывучаюць якасць пілавання дрэў і старанна падлічваюць секунды, затрачаныя лесарубамі на валку дрэў.

Блізіцца да канца першы дзень спаборніцтваў. На стэндзе з прозвішчамі ўдзельнікаў усё менш пустых клетак, куды суддзі ўносяць колькасць заробленых ачкоў, усё яснае вызначаецца расклад лідэраў. І вось фініш — пераможцам першага дня стаў Андрэй Сямёнаў, які набраў 642 ачкі. За ім ідзе Аляксандр Капцоў (612 ачкоў, Мінскае аб'яднанне) і трэці Мікалай Сельчук (Віцебскае аб'яднанне).

Наступным днём спаборніцтва з лясной цішыні перамясціліся на сталічны стадыён «Лакаматыв». Гледачы, што сабраліся на пакуль яшчэ незвычайнае для іх відовішча, таму што гэта было ўпершыню ў горадзе, засталіся цалкам задаволенымі. Дынамічныя, захапляючыя этапы спаборніцтваў — хуткасная абрэзка сукоў, мантаж бензапілы, дакладная і камбінаваная распілоўка бярэвенняў нікога не пакінулі раўнадушнымі.

І вось апошнія ўдзельнікі спаборніцтваў выключваюць свае пілы, і суддзі падводзяць вынікі. Хто паднімецца на п'едэстал гонару? Пасля нарады судзейскай калегіі гучыць імя пераможцы. Чэмпіёнам зноў становіцца пераможны Андрэй Сямёнаў, які набраў 1 327 ачкоў. Для параўнання — абсалютны пераможца аўстрыйскага чэмпіяната Джон ван Кампен выйграў яго з паказчыкам 1 558 ачкоў. Параўнаўшы, можна смела сказаць: не так дрэнна для нашага хлопца. А калі да гэтага дадаць і тое, што пры мантажы пілы ён толькі на секунду ўступіў сусветнаму дасягненню 14,9 секунды, што належыць аўстрыйцу Гансу Ранеру, то гэта проста выдатна.

Рэкардсмену, натуральна, лаўровы вянок, віншаванні і каштоўныя прызы. Прадстаўнік нямецкай фірмы «Штыль», бензапіламі якой карысталіся ўсе ўдзельнікі чэмпіяната, паднёс Андрэю зусім арыгінальны падарунак — бензакасу і жартам пажадаў, каб у наступным годзе ў рэспубліцы прайшоў чэмпіятат касцоў. Што ж — выдатная перспектыва для сапраўдных мужчын.

Аляксандр ДЫНКАЎ.

НА ЗДЫМКАХ: пераможца чэмпіяната «Лесаруб-99» Андрэй СЯМЁНАЎ; вось так даводзіцца працаваць вальшчыку лесу; адзін з этапаў спаборніцтваў — камбінаваная распілоўка.

Фота Віктара СТАВЕРА.

АД ТАКОЙ назвай у рэспубліцы прайшоў чарговы традыцыйны чэмпіятат работнікаў лясной гаспадаркі.

З раніцы каля Лагойскага лясгаса было ажыўлена. Прыбывалі ўсё новыя і новыя машыны з людзьмі. Прычына падобнай з'явы была больш чым сур'ёзнай. Тут пачынаўся чэмпіятат-99, на які сабраліся лепшыя з лепшых лесарубаў Беларусі, што прайшлі праз адборачныя конкурсы абласных спаборніцтваў. Сярод іх і тры лідэры папярэдняга чэмпіяната — Андрэй Сямёнаў з Асіповіцкага лясгаса, які прадстаўляў Магілёўскае вытворчае лясгаспадарчае аб'яднанне, Валерыя Фірсаў — Гродзенскае аб'яднанне і Анатоль Палуяновіч — Брэсцкае. Яны летась прынялі ўдзел у XXIII Сусветным чэмпіянаце лесарубаў, які праходзіў у Аўстрыі, тым самым «прарубіўшы акно» ў Еўропу нашым майстрам. Цяпер пераможцы гэтых спаборніцтваў адправяцца на чарговы сусветны

ВЫСТАВЫ

Больш за 200 прадпрыемстваў і фірм блізкага і далёкага замежжа — Бельгіі, Вялікабрытаніі, Германіі, Даніі, Ірландыі, Літвы, Латвіі, Польшчы, Швецыі, Расіі, Фінляндыі і Беларусі прынялі ўдзел у выставе «Будпрагрэс-99».

Трынаццаць раздзелаў экспазіцыі прадставілі самыя сучасныя тэхналогіі ў будаўніцтве, абсталяванні для будынкаў, высокаэфектыўныя будаўнічыя матэрыялы і канструкцыі.

Фота БелТА.

МІЖНАРОДНЫЯ СТАСУНКІ

НОВЫ ПУНКТ ПАГРАНІЧНАГА КАНТРОЛЮ

На латвійска-беларускай мяжы адбылося афіцыйнае адкрыццё новага пункта пагранічнага кантролю (ППК) «Патэрніекі».

З латвійскага боку ў цырымоніі адкрыцця прымалі ўдзел міністр фінансаў Латвіі Э. Красціньш, міністр унутраных спраў М. Сегліньш, генеральны дырэктар Службы дзяржаўных даходаў А. Сончык, дырэктар галоўнага мытнага ўпраўлення А. Красціньш, з беларускага — міністр фінансаў М. Корбут, намеснік начальніка Мытнага камітэта В. Гошын, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Латвійскай Рэспубліцы М. Марыніч.

Міністры фінансаў Беларусі і Латвіі падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве паміж міністэрствамі фінансаў дзвюх краін. Пагадненнем прадугледжваецца правядзенне кансультацый па пытаннях бюджэту і фінансаў, свабоднага гандлю, падатковай сістэмы і рынку каштоўных папер. Акрамя таго, данае пагадненне будзе заахвочваць супрацоўніцтва дзвюх дзяржаў па мытных пытаннях, удзяляючы асобую ўвагу кантролю над транзітам.

НАПЯРЭДАДНІ

КУПАЛАЎЦЫ РЫХТУЮЦА ДА ЮБІЛЕЮ

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы пачаў падрыхтоўку да 80-годдзя з дня заснавання. У планах тэатра — гастролі па абласцях нашай краіны, якія пройдуць пад эгідай Міністэрства культуры. Гледачы змогуць убачыць «Ідылію» Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў пастаноўцы Мікалая Пінігіна, дывертысмент «Ин-

ГЕРБЕРТ ШНОАР УЗНАГОРДЖАНЫ ОРДЭНАМ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ

Кіраўнік дабрачыннай арганізацыі «Дапамога дзіцячай клініцы горада Мінска» грамадзянін Федэратыўнай Рэспублікі Германія Герберт Шноар узнагароджаны ордэнам Францішка Скарыны. Гэтай высокай узнагароды ён удастоены за актыўную дабрачынную дзейнасць, значны ўклад у забеспячэнне фінансавання і аснашчэння дзіцячага хірургічнага цэнтра 1-й гарадской клінічнай бальніцы горада Мінска.

СПАДБАЛАСЯ Ў РАЎБІЧАХ

Кіраўнік Міжнароднага саюза біятлона Андрэс Бесеберг, які знаходзіўся ў Мінску ў сувязі з правядзеннем IV чэмпіяната свету па летняму біятлону, адзначыў, што комплекс у Раўбічах можа стаць адной з лепшых арэн у свеце, ён высока ацаніў тыя намаганні, якія робіць Беларусь для развіцця спорту ўвогуле і біятлона ў прыватнасці. Гэта садзейнічае высокім вынікам беларускіх спартсменаў.

60 ГОД УЗ'ЯДНАННЯ БЕЛАРУСІ

ЯК ГЭТА БЫЛО?

Сярэдняя Літва. Асоба генерала Люцыяна Жэлігоўскага, галоўнага стваральніка Сярэдняй Літвы, прыцягвае ўвагу. Нарадзіўся ён на Ашмяншчыне ў шляхетнай сям'і. Зрабіў бліскучую ваенную кар'еру ў расійскай арміі. Удзельнік руска-японскай вайны. Першую сусветную пачаў у рангу падпалкоўніка. Ужо ў гэты час ён удзельнічаў у польскіх патрыятычных арганізацыях. Пазней, у канцы 1917 года, Жэлігоўскі — адзін са стваральнікаў асобага польскага войска на тэрыторыі Расіі. Ён атрым-

лівае званне генерал-маёра і ўзначальвае адну з дывізіяў Першага польскага асобага корпуса. Асабісты сябар Юзэфа Пілсудскага, ён быў адным з галоўных арганізатараў перавароту 1926 года.

Вільня захоплена. Ідзе інтэнсіўная падрыхтоўка да аб'яднання рэспублікі Сярэдняй Літвы. А што ж Ліга нацый? Абараніць Вільню яна магла толькі гучнымі пратэстамі. Не магла дапамагчы Літве і Чырвоная Армія: у гэты час польскія войскі падыходзілі да Мінска, на поўдні ішлі рашаючы баі з Врангелем. Так што жыхары вайшэйназваных паведаў прагнуліся раницай 12 кастрычніка ў «незалеж-

Працяг. Пачатак у № 38—39.

ЗДАРЭННІ

АРСЕНАЛ У КВАТЭРЫ

Літаральна на парахавой бочцы сядзелі жыхары аднаго з шматпаварховых дамоў па вуліцы Савецкай у Гомелі. Супрацоўнікі крымінальнага вышуку забралі з кватэры жанчыны, якая жыла тут, 77 шашак выбуховага рэчыва, падобнага на аманал, агульнай вагой 14 кілаграмаў, 16 сігнальных патронаў і 22 пясціны выбуховага прызначэння. Спецыялісты паведамілі, што любое неасцярожнае абыходжанне з гэтымі прадметамі, не гаворачы ўжо аб дыверсіі, магло прывесці да трагічных вынікаў.

АВІАБОМБА АБЯШКОДЖАНА

Пры правядзенні земляных работ недалёка ад вёскі Зубрэвічы Аршанскага раёна мясцовыя жыхары выявілі небяспечную знаходку — 250-кілаграмовую авіябомбу. Бо-прыпас ляжаў у зямлі з часу другой сусветнай вайны. Саперы вывезлі яго ў бяспечнае месца і аб'яшкодзілі. На жаль, падобныя знаходкі ўсё яшчэ не рэдкасць на беларускай зямлі.

ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫ

22 СМЯРОТНЫЯ ПРЫГАВОРЫ

З пачатку года ў Беларусі прыведзены ў выкананне 22 смяротныя прыгаворы, паведаміў на прэс-канферэнцыі ў Мінску генеральны пракурор рэспублікі Алег Бажэлка. Ён напамінуў, што летася ў Беларусі вышэйшая мера пакарання была прыменена ў адносінах да 38 асуджаных. За 7 месяцаў бягучага года да пажыццёвага зняволення ў Беларусі прыгаворана 16 чалавек, якія адбываюць пакаранне ў адзінай на тэрыторыі рэспублікі ўстанове для данага кантынгенту асуджаных, якая знаходзіцца на тэрыторыі Глыбоцкага раёна Віцебскай вобласці. Адказваючы на пытанне аб ходзе следства па крымінальнай справе, узбуджанай у адносінах да экс-прэм'ер-міністра рэспублікі Міхаіла Чыгіра, які падзраецца да ўчынення злачынстваў эканамічнага характару, А. Бажэлка заявіў, што з боку падследчага пакуль не назіраецца жадання "актыўна супрацоўнічаць са следствам". Па словах генпракурора, не было адзначана і спроб вярнуць сродкі, выдадзеныя Чыгіром у выглядзе валютных крэдытаў і не вярнутыя ў банк у той час, калі М. Чыгір з'яўляўся старшынёй праўлення "Белаграпрамбанка". А. Бажэлка таксама паведаміў, што М. Чыгір не адзіны ў рэспубліцы банкір, які падзраецца ў падобных злачынствах.

ЧАРНОБЫЛЬСКИ ДЗЭННИК

Яго, нябожчыка, у нас нібы ўкралі. Жыў чалавек, лічы, ніколі сур'ёзна не хварэў, ні разу за свае 77 не трымаў у руках лістка непрацаздольнасці. Як любіў звычайна шуткаваць ён, хварэць проста не было капі. Ад прыроды ён такі моцны, здароўем матухна-прырода яго не пакрыўдзіла, відаць, прадбачыла, колькі дзевяццац яму папрацаваць на сваім вяку. У дваццаць шэсць паставіла майго бацьку ў строй байцоў Вялікай Айчыннай, дарогамі якой прайшоў ад званка да званка. Памятаю, як, пасадзіўшы ўсіх шасцярых нас, сваіх дзяцей, за стол, расказваў ён вечарамі пратры самотныя гады. Мы слухалі яго і радаваліся ў душы, які ў нас бацька — смелы, мужны, нязломны. Так хацелася самому стаць падобным на яго. А падрастаючы, заўважыў, які бацька здатны да ўсяго, колькі ў яго было ўсялякага інструменту і прылад. Сваімі рукамі майстраваў усё па гаспадарцы: разнастайныя бочкі і бочачкі, кадушкі і каналы, полкі і паліцы, ложка і рамы, дзверы і скрыні. І цясларыў. Ды як! Ідучы вуліцамі сваіх родных Губарэвічаў, я любіў лічыць дамы, на вулге якіх падчас будаўніцтва сядзеў мой бацька. А іх там шмат. Ды і ў навакольных вёсках нямала, куды забіралі нашага бацьку матацыкламі, машынамі і падводамі. Быў час, калі вёскі моцна адбудоваліся. Хтосьці будаваў новую хату, хтосьці пашыраў старую, і такія спецыялісты былі на вагу золата. Мала калі мы бачылі свайго бацьку, каб ён адпачываў. Увесь час нешта рабіў, чымсьці быў заняты. Дзверы нашай хаты былі расчынены для ўсіх, і людзі прыходзілі больш усяго за парадамі. І якім бы занятым ні быў наш бацька, ён ніколі ні ў чым нікому не адмовіў. Падчас маці бурчэла на яго за гэта, маўляў, сваё кідаеш, а ідзеш да людзей. А ён быў настолькі цяроплівы і моцны, што хістае галавою перад маці і ні слова не скажа — пойдзе дапаможа суседу і сваё паспее зрабіць...

Мой расповед пра роднага бацьку — не даніна адышоўшаму ад жыцця чалавеку, калі пра нябожчыка дрэннага не гавораць. Я пішу так пра яго не таму, што ён мой бацька і такі добры і мілы мне. Пра ўсё гэта і многае, чаго тут няма, я згадваў, стоячы ля яго магілы. Падчас таго я не верыў, і душа не прымала, што гэта ўсё, гэта канец, больш мы не пабачымся, не станем насупраць адзін аднаго, не абдымемся, як бывала — з аднаго боку па-бацькоўску моцна і шчыра, з другога — па-сыноўску нерашуча, але з верай. А здарылася так, што ўсёй сям'ёй сваёй прыехаў я да роднага бацькі на ўваходзіны ў новую кватэру ў Брэст. Як чарнобыльскі выгнаннік, ён атрымаў яе па абавязковаму адсяленню. Да гэтага пяць гадоў пражыў на забруджанай радыёнуклідамі тэрыторыі са сваёй нязменнай спадарожніцай Сашай — нашай маці, па савецкім часе мацігераннай, нарадзіўшай і паставіў-

шай на ногі нас, шасцярых, двое з якіх прыйшлі на свет разам пад нумарам пяць і шэсць.

Уваходзіў не атрымалася, бо бацька настолькі здаў, што мы яго ледзь пазнавалі. Здаў, але трымаўся. Трэба было бачыць па тым часе яго, каб зразумець усю трагедыю лёсу, здавалася, нязломнага чалавека. Нязломнага ў сэнсе лёсу і жыцця. І першае і другое давалі яму толькі адну прывілею — працаваць без стомы, без выхадных, без спачыну. І ён так сумленна з гэтым спраўляўся, што нельга было не заздросціць. Бадай, першы раз я ў той

назаўтра. Адзінае, пра што папрасіў, каб не марнавалі час, а ехалі дамоў, нібы таму, што яму стала лепей.

Моцныя духам людзі не хочуць спачывання — у тым іх і моц. Не бачыў распачы ў той момант у свайго бацькі і я. Яго слова было заўсёды законам у сям'і. І не таму, што ён яе галава, а таму, што ён — яе аўтарытэт. А калі такія людзі пакідаюць нас, мы проста губляемся, мы адключаемся, мы проста становімся не самі сабою.

... Назаўтра бацька памёр. Бог адняў у мяне таго, кім я жыў усё свае гады, па кім будаваў сваё

ад аднаго, але ж усё ведаюць пра жыццё і тут, і там. А весткі як з аднаго боку, так і з другога несучасальныя. Пры сустрэчах з імі толькі і чуеш, што той памёр, а другі моцна хварэе, трэці, не вытрымаўшы псіхалагічнай нагрукі перасялення, наклаў на сябе рукі. А нехта ў распачы співаецца. І гэта сёння, калі ўсе на мяжы выжывання; калі канцы з канцамі не сходзяцца; калі большасць людю амаль не можа сысціся па-людску, а калі сходзіцца, то не ведае, пра што спытаць, бо звычайнае "як жывеш?" сёння не падыходзіць, а так званых зносін рынкавага харак-

РОЗДУМ ЛЯ МАГІЛЫ

● Арсен САКУН.

Прысвячаю свайму бацьку Андрэю.

прыезд на яго гарадскія ўваходзіны адчуў і ўбачыў такія непрымальныя маёй сутнасці змены ў паводзінах бацькі. Першы раз ён не падняўся з ложка насустрач нам. Першы раз на яго заваж я бачыў слёзы. І мае вочы заплылі імі, бо ў роднай істоце засталася толькі палова бацькі. Схвуднелыя рукі дрыготна цягнуліся да нас, але не мелі ані ўжо таго поціску і цяпла, уласцівага ім спрадвеку. Здала і маці, з мясяц пасядзеўшы ля яго. Як і нам, ёй нязвыкла было бачыць бацьку хворага. Адышоўшы ўбок, яна шаптала, што гэта яго апошнія дзенькі, урачы прызналі хваробу веку — рак. "Божухна, адкуль на яго гэта? За што?" — крычалі душа і пачуцці. Крычалі і не згаджаліся. Крычалі і малілі таго ж Госпада за такі несправядлівы зыход...

Першы раз за сваё жыццё ў той дзень бацька не сам пагаліўся і не сам памыўся. Першы раз ён з намі не сеў павязраць. Першы раз не пагаварыў з намі. Ні ў той дзень, ні

жыццё. Адняў раптоўна і назаўсёды. Адняў, не спытаўшы, хачу я гэтага ці не, паспелі мы зрабіць разам тое, пра што дамаўляліся, ці не. Змагу я адзін без яго ці не?

Пытанні, пытанні, пытанні. Стоячы ля магілы свайго бацькі, я шукаў адказу не толькі на тыя, якія назваў вышэй. Даймала мяне іншае — лёс чарнобыльцаў, усіх, хто патрапіў пад гэты статус.

І калі раней думалася, што радзячыя даймае толькі слабых, то цяпер мае погляды крута змяніліся. У памяці не фрагментарна, а сістэмна ўзаскрэсла трагедыя лёсу ўсіх гэтых людзей. Кадр за кадрам пракруціліся тут, ля магілы роднага бацькі, моманты лёсу многіх маіх землякоў — тых, хто заставаўся жыць у небяспечнай зоне, і тых, хто ад'ехаў далей ад яе. Моцныя ніці зямляцтва трымаюць усіх у ранейшай, гадамі сфарміраванай суполцы. Людзі тыя нібы і пасобку, і далёка адзін

тару пакуль нашы людзі не засвоілі і наўрад ці калі змогуць, бо пакаленні, на чыю долю выпаў гэты ліхі час, не прымаюць іх ні душой, ні сэрцам.

Бяспрэчна, людзі нашы цягавітыя, здольныя і працавітыя. Але ж колькі можна выпрабуваць іх кіраўніцкай нераспарадчасцю?

Стоячы ля магілы свайго бацькі-нябожчыка, я пракручваю ў памяці горкія кадры суровай рэальнасці: колькі памятаю з гісторыі і свайго жыцця, столькі і дурлікі наш просты люд усялякага роду прайдзісветы ад улады. Ніколі яны не далі яму распрастацца, моцна абапёрціся на сваёй роднай зямельцы, душылі рэформамі, падаткамі, войнамі, лагерамі, працай. Нічога, апрача гэтага, не бачыў і мой бацька — як і многія з таго пакалення.

На долю нас, пасляваенных, нешта ад шчасця выпала, але ненадоўга, хаця на нас ніхто не напаў з вайной. Атрымліваецца, што самі ўскочылі ў так званыя рэформы. З людзьмі ніхто не працуе, іх цяпер ніхто нікуды не вядзе і не заклікае, апроч хіба таго, каб яны яшчэ пратрывалі ў цяропліні. Ніхто сёння не скажа, у якой дзяржаве мы жывём, якое грамадства будзем, што з намі будзе заўтра, годам-пяццю наперад.

Думалася мне і аб тым, чаму з пакалення ў пакаленне мы, беларусы, такія падатлівыя, даверлівыя, купіць і прадаць нас нічога не каштуе. Так было, так ёсць, бо нараджаем мы такое становішча сваім цяропнем, празмернай даверлівасцю, несур'ёзнасцю ў адносінах да тых жа выбараў, падчас якіх спрацоўвае не здаровы сэнс, не ўласнае перакананне, а чыёсьці карыслівыя намеры і памкненні.

...Некаму можа паказацца недарэчным мой роздум ля магілы нябожчыка-бацькі. Але хіба ж можна маўчаць пра тое, што бацька і вярэдзіць табе душу?

Кіраўнікі і прадстаўнікі дыпламатычных місій, акрэдытаваных у Рэспубліцы Беларусь, наведвалі раёны, што пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Асноўная мэта паездкі — паказаць рэальную сітуацыю на забруджаных тэрыторыях Беларусі. Дыпламаты наведвалі Брагінскі, Хойніцкі, Мазырскі раёны. НА ЗДЫМКУ: дыпламаты ў адселенай вёсцы Бабчын.

ХРОНІКА ПАДЗЕЙ

най суверэннай дзяржаве Сярэдняй Літвы". Дэкрэтам Жэлігоўскага было аб'яўлена аб падрыхтоўцы выбараў у сейм, а таксама склад часовага ўрада. У яго ўвайшла значная група ўплывовых беларускіх дзеячаў, якія паверылі абяцанням, што гэта будзе раўнапраўная польска-беларуская дзяржава, у якой для адраджэння беларускай нацыі будучы створаны ўсе ўмовы. Браніслаў Тарашкевіч стаў кіраваць беларускім сектарам ў дэпартаменце асветы, Вацлаў Івановіч ўзначаліў дэпартамент гандлю, Вячаслаў Багдановіч — дэпартамент транспарту. Але ілюзіі хутка развеяліся. Пасля падпісання ў сакавіку 1921 года Рыж-

скага дагавора, па якому да Польшчы адышлі заходнія землі Беларусі і Украіны, улады Сярэдняй Літвы ўзялі курс на далучэнне да Польскай дзяржавы. Каб надаць усяму гэтаму бачнасць законнасці, у студзені 1922 года былі праведзены выбары ў сейм, пераважную большасць у якім атрымалі палякі. 20 лютага 1922 года сейм прымае рашэнне аб далучэнні Сярэдняй Літвы да Польшчы. Праз год пасля рыжскага падзелу зямель да "ўсходніх ускраін" Польскай дзяржавы дабавілася Віленскае ваяводства.

18 гадоў "за польскім часам". Пасля падпісання Рыжскага мірнага дагавора і далучэння

Сярэдняй Літвы анексаваныя беларускія землі былі падзелены на 4 ваяводства: Палескае, Навагрудскае, Віленскае і Беластоцкае. Галоўным культурным і навуковым цэнтрам Заходняй Беларусі была Вільня, прамысловым — Беластоцкі прамысловы раён. Уласна кажучы, у эканамічных адносінах Заходняя Беларусь стала аграрнай ускарэнай Польшчы і выкарыстоўвалася пераважна як крыніца сыравіны і таннай рабочай сілы. Разбураная войнаю прамысловасць узяўлялася марудна, новыя ж прадпрыемствы амаль не будаваліся. 80 працэнтаў насельніцтва займаліся сельскай гаспадаркай. Буйных землеўладальнікаў ся-

род беларусаў не было, але агульны ўзровень развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці быў даволі высокім. У 1920-х — 1930-х гадах Польшча правяла зямельную рэформу, увяла хутарскую сістэму. 70 працэнтаў сялянскіх гаспадарак рассялілі на хутары. Ужо да 30-х гадоў прадукцыйнасць сельскай гаспадаркі значна ўзрасла — ураджайнасць многіх культур была нават вышэйшай, чым у ЗША.

Што ж тычыцца грамадскага, культурнага, духоўнага жыцця, то, згодна з 7-м артыкулам Рыжскага дагавора, беларусам, як і іншым нацыянальным меншасцям у Польшчы, павінны былі быць забяспечаны роўныя з палякамі правы ў палітычным жыцці, развіцці сваёй культуры, мовы, у веравызнанні. Шматлікія правы і свабоды нацыянальным меншас-

цям абяцала і Канстытуцыя Польшчы, і Закон аб мовах, прыняты ў 1924 годзе. Але на практыцы польская ўлада з самага пачатку павялі жорсткі курс на апалячванне насельніцтва. З гэтай мэтай беларускія землі актыўна засяляліся так званымі асаднікамі — палякамі, якія атрымлівалі тут бясплатна зямельныя надзелы. Пустым гукам аказалася самакіраванне ў беларускіх ваяводствах. Самыя важныя пасады ў мясцовых органах самакіравання не былі выбарнымі. Назначэнне на іх праводзіў стараста, прысланы ўладамі, як правіла, з заходніх раёнаў Польшчы. Ён не ведаў беларускай мовы і не збіраўся яе вывучаць. Не збіраліся вучыць беларускай мове і ў школах. Пачаўся масавы перавод выкладання на польскую.

Святлана ЖЫДКАЯ, БелТА.

КАНФЕСІІ

Вялікае значэнне ў справе ўмацавання грамадскай згоды адыгрывае мірнае суіснаванне розных канфесій. Гэта добра разумеюць у Іўеўскім раёне, дзе жывуць людзі розных нацыянальнасцей, якія спавядаюць праваслаўе, каталіцтва і іслам. За апошнія гады ў раёне рэстаўраваны і пабудаваны цэрквы і касцёлы, уладкаваны і прыведзены ў парадак могілкі. Аказваецца падтрымка татарскай абшчыне.

НА ЗДЫМКУ: настояцель прыхода вёскі Ліпнішкі манах-францысканец КШЫШТАФ, настояцель храма Святога мучаніка Гаўрыіла Беластоцкага ў гарадскім пасёлку Іўе айцец ВЯЧАСЛАУ, мула мячэй ў Іўі Ізмаіл ШАБАНОВІЧ часта сустракаюцца са старшынёй Іўеўскага райвыканкама, дэпутатам Нацыянальнага сходу Беларусі Мікалаем ДУНІЧАМ.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

АКТУАЛЬНАЯ ГУТАРКА

— Генадзь Міхайлавіч, якія магчымасці навучання роднай мове і далучэння да культуры яе носбітаў выкарыстоўваюцца ў беларускамоўнай адукацыі ў замежжы?

— У залежнасці ад абранага варыянта стратэгіі адукацыі і практычных умоў яго рэалізацыі ў краіне пражывання беларусамі замежжа выкарыстоўваюцца розныя формы адукацыі. Існуюць дзяржаўныя школы з вывучэннем асобных прадметаў (як правіла, гуманітарнага цыкла) на беларускай мове — гэта сярэдняя школа імя Ф. Скарыны ў Вільнюсе Літвыскай Рэспублікі, пачатковая школа і 6—7 класы ў Рызе Латвійскай Рэспублікі. 38 школ і 2 ліцэі з вывучэннем беларускай мовы як прадмета дзейнічаюць на Беларуска-польскай мяжы, такія ж школы ёсць і ў латвійскім горадзе Вісагінасе. Вывучэнне беларускай мовы на факультатыву аснове або ў гуртках вядзецца ў школе горада Шальчынкіна Літвыскай Рэспублікі, у школе горада Ізяслава Хмяльніцкай вобласці Украіны. Нядзельныя школы з вывучэннем беларускай мовы, гісторыі, асноў беларусказнаўства створаны пры таварыстве «Уздым» у Даўгаўпілсе Латвійскай Рэспублікі, пры беларускім таварыстве ў Нарве Эстонскай Рэспублікі і інш. Мы таксама падтрымліваем сувязь з факультэтам, аддзяленнямі беларускай філалогіі, культуры, беларусказнаўства ва ўніверсітэтах краін пражывання дыяспары. Гэта кафедра беларускай мовы, літаратуры і этнакультуры Вільнюскага педагагічнага ўніверсітэта, факультатыў беларускай

АДУКАЦЫЙНЫЯ ІНІЦЫЯТЫ

Сёння на старонках нашага выдання аб рабоце беларускамоўных адукацыйных устаноў расказвае Генадзь ПЯЦГОР, намеснік начальніка ўпраўлення замежных

філалогіі ў Даўгаўпілскім універсітэце, кафедра беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, кафедра беларусказнаўства і культуры ў Беластоцкім універсітэце.

— Скажыце, калі ласка, на якой падставе арганізуюцца навучанне дзяцей? Ці замацавана гэта ў заканадаўчых актах?

— Лічыцца, што ў краінах пражывання беларусаў на тэрыторыі былога СССР і суседняй Польшчы створана ў цэлым нядрэнная нарматыўна-прававая база для рэалізацыі адукацыйных ініцыятыў нацыянальнымі супольнасцямі. Амаль што ва ўсіх краінах заканадаўча замацаваны правы дыяспар на вывучэнне роднай мовы ці атрыманне адукацыі на роднай мове. Так, напрыклад, у Польшчы, згодна з канстытуцыйнымі нормамі, у 1992 годзе было выдадзена распараджэнне міністра нацыянальнай адукацыі Польшчы па арганізацыі навучання дзяцей, якія належаць да нацыянальных меншасцей, у дзіцячых садах і школах з роднай мовай навучання; дзіцячых садах і школах духмоўных; школах з дадатковым прадметам «Навучанне мове нацыянальнай меншасці». Прадстаўнікі беларускай супольнасці Польшчы карыстаюцца трэцяй магчымасцю, г. зн. беларуская мова ў школах Бе-

ласточчыны вывучаецца як дадатковы прадмет для тых, хто жадае, — тры гадзіны ў тыдзень для вучняў пачатковай школы і чатыры — для сярэдняй школы.

— Вядома, што гістарычная радзіма не застаецца ў баку ад спраў сваёй дыяспары. Чым дапамагае Беларусь тым, хто жадае вывучаць беларускую мову і далучацца да беларускай культуры? З якога часу пачала ажыццяўляцца такая дапамога?

— У 1990 годзе ўпершыню былі прыняты на вучобу ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Беларусі 9 выпускнікоў беларускіх ліцэяў з Беларуска-польскай мяжы. У 1991-м у Рэспубліканскай навукова-педагагічнай бібліятэцы пры Міністэрстве адукацыі быў створаны спецыяльны фонд літаратуры для патрэб беларускіх школьнікаў замежжа. З моманту стварэння з названага фонду накіравана беларускім навучальным установам і грамадскім аб'яднанням больш за 80 тысяч экзэмпляраў літаратуры: падручнікаў, метадычных дапаможнікаў, даведанай і дзіцячай мастацкай літаратуры, геаграфічных карт і іншых друкаваных сродкаў навучання.

Беларуская дыяспара замежжа актыўна выкарыстоўвае адукацыйныя магчымасці Беларусі для развіцця на належным узроўні на-

вучальнага працэсу і забеспячэння моладзі магчымасці працягваць прафесійную адукацыю. Так, сталі традыцыйнымі курсы павышэння кваліфікацыі для настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры з замежжа, якія штогод праводзіліся на высокім навукова-метадычным арганізацыйным узроўні на базе Акадэміі паслядыпломнай адукацыі.

Кожны год навучэнцы беларускіх ліцэяў з польскіх гарадоў Гайнаўка і Бельск-Падляскі, а таксама вучні сярэдняй школы імя Ф. Скарыны Вільнюса прымапі ўдзел у рэспубліканскай алімпіядзе па беларускай мове, прычым небеспаспяхова, пацвярджаннем чаго з'яўляецца штогадовае ўзнагароджанне некалькіх удзельнікаў дыпламамі лаўрэатаў і граматамі міністэрства.

Для аказання метадычнай дапамогі настаўнікам, азнаямлення іх з новымі дыдактычнымі распрацоўкамі і дасягненнямі беларускай педагагічнай навукі міністэрства штогод забяспечвала беларускія навучальныя ўстановы замежжа падпіскай на беларускамоўныя перыядычныя выданні, сярод якіх «Адукацыя і выхаванне», «Роднае слова», «Пачатковае навучанне», «Настаўніцкая газета», «Маладосць», «Вясёлка», «Польмя», «Праліс-

АСОБА

СУСТРЭЧЫ З МІКАЛАЕМ УЛАШЧЫКАМ

Юрый ЛАБЫНЦАЎ, дырэктар Цэнтра беларусказнаўчых даследаванняў Расійскай акадэміі навук.

Знаёмства маё з Мікалаем Улашчыкам пачалося ў 1970-я гады. Жылі мы ў адным горадзе, бачыліся даволі часта, у апошні перыяд жыцця Мікалая Мікалаевіча амаль выключна ў яго дома. Тэмы нашых шматлікіх гутарак, што працягваліся іншы раз па некалькі гадзін, былі вельмі разнастайнымі, хаця ўсе яны, вядома ж, так ці інакш тычыліся Беларусі, яе гісторыі і культуры. Нягледзячы на значную розніцу ва ўзросце, вельмі хутка зблізіліся і, як мне здаецца, сталі амаль адразу ж цікавымі адзін аднаму. Мяркую, што для Мікалая Улашчыка, чалавека, які столькі перанёс у жыцці, улюбёнага ва ўсё беларускае (у чым ён не заўсёды і далёка не ўсім мог прызнацца), было крыху нязвыкла бачыць перад сабой маладога масквіча, сына яго равесніка-беларуса, які асеў у сталіцы яшчэ перад вайной. Масквіч гэты сам, па ўласнаму пачыну і ўнутранаму загаду стаў вывучаць культуру беларускага народа, прайшоў многія сотні кіламетраў па зямлі Беларусі, у розных айчынных і замежных сховішчах даследаваў мноства дакументаў, што тычацца беларускай гісторыі. Магчыма ўсё гэта прымушала Мікалая Мікалаевіча рэгулярна агітаваць мяне за пераезд у Мінск, куды сам ён заўсёды імкнуўся і не толькі ў канцы свайго жыцця.

Прызнаюся, на многія рэчы мой погляд не заўсёды супадаў з меркаваннем Мікалая Мікалаевіча. Праўда, калі я не мог з ім згадзіцца, асабліва калі гэта тычылася якіх-небудзь асабістых узаемаадносін, то з павагі да яго ўзросту і вопыту стараўся не перацьвіць. Усё, што тычылася чыста навуковай сферы (меркаванні, канцэпцыі і г. д.), абмяркоўвалася падрабязна і досыць востра, магчыма таму

на сваёй апошняй кнізе «Увядзенне ў вывучэнне беларускалітвыскага летапісання» Мікалай Улашчык вясной 1985 года падпісаў мне: «...чакаю ад вас грунтоўных заўваг».

Калі выязджаў у Польшчу, якая прыцягвала яго сваімі архіўнымі багаццямі, на вельмі непрацяглы тэрмін, Мікалай Мікалаевіч многа распытваў аб самых розных баках жыцця палякаў, але больш за ўсё аб старадаўніх дакументах у польскіх архівах, аб бібліятэчных зборах, даследаваннях, навучальных установах і вучоных.

Інтуітыўна я заўсёды працівіўся адчуваннем якога б там ні было комплексу непаўнацэннасці ў беларускага народа, не прымаючы гэта а priori. Аднак цалкам і не разумеў, што адбывалася ў 1920—1930 гады і нават 1940-я. Мікалай Мікалаевіч на асабістым вопыце ўсё гэта зведаў. Мы належалі розным эпохам, але яго, як мне здаецца, заўсёды радавала гэта маё непрыняццё «комплексу», што пацвярджаецца адным вельмі важным эпизодам у яго жыцці. Калі незадоўга да смерці Улашчыка да яго па кансультацыю па беларускай гісторыі звярнулася адна з маладых прадстаўніц сям'і Андрэя Грамыкі, якая пажадала даведацца праўду аб сваім народзе менавіта ў Мікалая Мікалаевіча, той невыразна гэтаму ўзрадаваўся.

Пра свае паездкі ў Беларусь Мікалай Улашчык заўсёды падрабязна расказваў, частаваў прывезенымі ласункамі, асабліва ахвотна беларускімі яблыкамі, якія я вельмі люблю (да гэтага часу ўспамінаю яго «клецкі ананас»). Гэтак жа падрабязна расказваў яму пра свае падарожжы па Беларусі і я. Да пачатку 1980 гадоў у мяне сабраўся значны матэрыял пра беларускае Палессе, і я

пачаў пісаць кнігу аб Тураўшчыне і Піншчыне, жадаючы як мага шырэй паказаць надзвычайнае культурнае і прыроднае багацце гэтага дзіўнага краю. Хаця палескія сюжэты з'яўляліся ў нашых гутарках часта, але пра кнігу Мікалаю Мікалаевічу я сказаў, толькі калі частка яе была ўжо напісана. Паведамленне літаральна ўсхвалявала яго. Ён пачаў успамінаць, як у далёкім 1927 годзе была арганізавана краязнаўчая экспедыцыя на Тураўшчыну, шкадаваў, што ў яго не засталася фотаздымкаў той пары, зробленых К. Пастуховічам... Асабліва зацікавіў мяне яго расказ пра паездку восенню 1929 года ў Нароўлю, дзе некалі ў сядзібе зберагаўся своеасаблівы музей Палесся, сляды якога практычна зніклі, і мяне пра яго існаванне было вядома толькі з выпадковых крыніц. На жаль, і да моманту прыезду ў Нароўлю Мікалаю Улашчыка ад сядзібнага збору амаль нічога не засталася, і ён вярнуўся ў Мінск ні з чым. Звестак, нават самых кароткіх, пра гэты вельмі важны культурны ачаг Палесся няма ні ў адным сучасным беларускім выданні, уключаючы і энцыклапедыі. Зрэшты, многія падзеі беларускай гісторыі, нават і не вельмі далёкія ад нас па часе, сёння незаслужана забытыя ці, больш дакладна, яшчэ не адкрытыя. Пра што мы таксама многа гаварылі з Мікалаем Мікалаевічам. Напрыклад, аб аўтарах і супрацоўніках выдатнага часопіса «Наш край», які змясціў на сваіх старонках вялікую колькасць цікавых матэрыялаў аб прыпяцкай зямлі...

Стотысячны тыраж маёй кнігі «У глыбінным Палессі», што так доўга друкавалася, разышоўся хутка, асабліва ў Беларусі і Украіне. А вось падарыць яе Мікалаю Мікалаевічу, які так некалі радаваўся аўтарскай задуме, мне не ўдалося...

СПАДЧЫНА

У 1786 годзе Аляксандр Міхал Сапега здае недабудаваны Ружанскі палац у арэнду пад яўрэйскую мануфактуру і канчаткова абсталявае княжацкую рэзідэнцыю ў Дзярэчыне. Саксонца Я. Бэкер, паклікаўшы на дапамогу мясцовага архітэктара Лаўрына Гуцэвіча, перабудоўвае Вайсковую акадэмію ў вялікі палац. Старэйшыя дзярэчынецкія яшчэ памятаюць гэтае шыкоўнае збудаванне, што стала ўздвоўж цэнтральнай вуліцы непадалёк ад сённяшняй бальніцы. Палац прастаяў амаль паўтара стагоддзя і быў дарэшты знішчаны неўзабаве пасля другой сусветнай

войны канавязі з меднымі і сярэбранымі кольцамі. У флігелях жылі шматлікія слугі. За палацам месціліся стайні, карэтныя майстэрні, садоўніцкія збудаванні. Пры палацы, паводле распрацовак Андрэя Лянотра, быў пасаджаны вялізны, амаль на два дзесяці гектараў парк, названы «малым Версалем». Ён размяшчаўся на трох тэрасах, меў шырокія каштанавыя алеі, вялікія сажалкі.

У сапегаўскім садзе можна было паласавацца грушамі бергамотамі, белымі бэрамі, маслаўкамі, якубоўкамі, памяранцаўкамі, паннамі. Гасцей частавалі

на, але калі паслуг яго амаль гэтыя наваны «Іва» Сучасныя апісваючы наладжваў дыславу Іва мір Леў С ля гуляні, дзён, князю залат сячы дукат для карал дукатаў. І коўны пя тысяч дук

Міхась СКС

МЕСТАЧКОВЫ РЭНЕСАНС

УРЫВАК З КНІГІ «ДЗЯРЭЧЫНСКІ ДЫЯРЫЮШ

важны апанаванымі шалам руйнавання пераможцамі.

Старыя фотаздымкі данеслі да нас ягоны выгляд. Палац быў аднапавярховы, меў прастакутную форму. Мансарду на галоўным фасадзе падпіралі чатыры пары калонаў. На трохкутным франтоне ўзвышаўся і герб Сапегаў, у якім была святая для беларусаў Пагоня.

Апрача дваццаці двух жылых пакояў, у палацы знайшлося месца для карціннай галерэі, бібліятэкі і унікальнага княжацкага архіва, да змесціва якіх мы яшчэ вернемся. На ўнутраным двары знаходзіўся сонечны гадзіннік, за якім цікавалі масянжовыя Адам і Ева. Статуі стаялі каля палаца да 30-х гадоў мінулага стагоддзя, праўда, нехта паквапіўся на грацыёзную Евіну руку. А мо проста хацеў перайначыць дзярэчынскую Еву на Венеру Мілоскую, але чамусьці не давеў задуманага да канца. Потым статуі зніклі. І толькі праз доўгі кавалак часу нехта бачыў аднарукую Еву ў адной з гродзенскіх корчмаў... Пасярод двара стаяў высокі слуп-званіца, паўсюль раззваліся ліхтары з каларовымі шкельцамі. У сцены палаца былі ўмураваны адмыс-

адмысловым гатункам, выведзеным непасрэдна ў Дзярэчыне, які называўся сапаяжанка. На яблычны Спас можна было рызыкнуць налаташыць крамянабоккіх штэцінаў ці кальвіяў, чырвоных, белых і нават залатых ранетаў. Падпільнаваўшы момант, калі княжацкі садоўнік у зацішку на марудным агоні рыхтаваў для прышчэпаў спецыяльную мазь з воску, свінога сала і драўнянага алею, можна было паспрабаваць нарваць дзяўчыне нарцысаў альбо цюльпанаў, півоняў альбо ружаў, ляўкоўнаў альбо іпамеяў — залежна ад таго, якім кветкам аддае перавагу ваша каханая. Можна было, вядома, зарыгнальначаць — злаўчыцца і вынесці якую-небудзь надта ўжо экзатычную кветку ў гаршку, які па аранжарэях стаяла ажно 1 323!

Сапегі ўмелі гаспадарыць, умелі яны і гуляць. Пра баляванні шматлікай сапегаўскай радні хадзілі легенды. Нярэдка ў госці да магутнай княжацкай дынастыі завіталі каралі. Гісторыі вядомы факт, калі адзін з Сапегаў частаваў у Ружаных Жыгімонта, наліваючы віно ў вялікі кубак з горнага крышталю, які змяшчаў цэлы гарнец (амаль тры літры). Кубак гэты называўся «Іванам». Невядома, ці хапіла яго каралеўскай мосцы духу асушыць адным махам гарнец ві-

ных кашто мори пры залатой а пералічва катаў.

Уладзіслава да «Іва» яшчэ не панаў, выда ся воляй мя ся нечув пары куб ца пад за людзі ме суправад музычны стрэлаў!

Пасля дзярэчына даў ягоны — генер папленніч не самі сярод у ягонаў смя падчыны Сапега — вь:звален да. Пасл Дзярэчы расійскы тэчка працягу амаль ус раззвезна местачко

Заканчэнне. Пачатак у № 32—34.

ДЫЯСПАРЫ

установаў у краінах былога СССР і суседняй Польшчы і сувязей Міністэрства адукацыі Беларусі

ка", "Кіраванне ў адукацыі", "Беларускі гістарычны часопіс", "ЛіМ" і інш. З мэтай стварэння стымулюючых умоў развіцця адукацыі для беларускай дыяспары міністэрствам штогод ажыццяўляецца прыём моладзі на льготных умовах на вучобу ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навукальныя ўстановы. Зараз праходзяць навучанне ў беларускіх ВНУ каля 200 прадстаўнікоў беларускай дыяспары Польшчы, Літвы, Латвіі, Малдовы, Украіны, Эстоніі, Казахстана.

Дзейнай і эфектыўнай формай работы з пункту гледжання ўсталявання больш цесных кантактаў з Беларуссю, азнаямлення з яе гістарычнай і культурнай спадчынай, сучаснасцю з'яўляецца арганізацыя і правядзенне ў Беларусі экскурсій для дзяцей і моладзі замежжа. Штогод каля 200 вучняў і настаўнікаў з Польшчы, Літвы, Латвіі, Эстоніі прымаюць запрашэнні міністэрства на экскурсіі ў сталіцу нашай краіны і іншыя гарады.

Адной з важных форм работы з'яўляецца арганізацыя летняга адпачынку дзяцей з ліку беларускай дыяспары ў лагерах адпачынку Беларусі. Напрыклад, у мінулым годзе летнія канікулы ў Беларусі правялі 190 вучняў з Літвы,

Латвіі, Малдовы, Эстоніі, Башкартастана, Рэспублікі Комі.

На базе падшэфнага сада № 543 Мінска быў праведзены сумесны семінар па арганізацыі работы дашкольнай установы ва ўмовах двухмоўя, сумесны педсавет па праблеме ўзаемадзеяння дзіцячага сада з сям'ёй, кансультацыя вучоных-фалькларыстаў па арганізацыі нацыянальных свят у дзіцячым садзе. Саду ў Беластоку перададзена бібліятэчка метадычнай літаратуры, сувеніры і наборы вырабаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Школа імя Ф. Скарыны, што ў Вільнюсе, атрымала з Беларусі аўтобус для дастаўкі дзяцей у школу, камп'ютэрны клас, часткова школьную мэблю, нацыянальныя дзіцячыя касцюмы, батлейку з наборам лялек-персанажаў, абсталяванне для некаторых вучэбных кабінетаў, відэакасеты з запісамі вучэбных і навукова-папулярных фільмаў. Розныя сродкі навучання перадаваліся таксама для беларускай дыяспары іншых краін.

Нашым міністэрствам сумесна з Цэнтрам імя Ф. Скарыны і іншымі зацікаўленымі арганізацыямі праведзена пасяджэнне "круглага стала" "Беларусы ў Літве, літоўцы ў Беларусі: праблемы адукацыі, выхавання і культуры" з удзелам супрацоўнікаў міністэрстваў і

дзяржаўных устаноў Беларусі і Літвы, навукоўцаў, грамадскіх дзеячаў, прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей абедзвюх краін.

На працягу пяці гадоў дзейнага пастаянна кансультацыйная беларуска-польская камісія па справах школы для беларускай меншасці ў Рэспубліцы Польшча і польскай меншасці ў Рэспубліцы Беларусь, на якой дэталёва абмяркоўваюцца пытанні канкрэтнай дзейнасці школ, іх кадравага і метадычнага забеспячэння, выданне падручнікаў і інш. Аналагічная беларуска-літоўская камісія створана ў лютым 1999 года.

— **Генадзь Міхайлавіч, мы вялі размову аб тым, што зроблена. А якія перспектывы падтрымкі беларускамоўнай адукацыі замежжа?**

— Адукацыя — гэта такая галіна дзейнасці, такі працэс, які патрабуе пастаяннай увагі і клопату. Усведамляючы гэта, наша міністэрства і надалей будзе падтрымліваць адукацыйныя ініцыятывы беларускай дыяспары, прычым дапамога будзе ўдасканальвацца і мець разнастайны характар.

Відавочна заклапочанасць і шчырая неабыхавасць сведчаць, што не толькі службовыя абавязкі прымушаюць Генадзя Пяцігора прыкладаць значныя намаганні для падтрымкі такой важнай і святой справы, як адукацыя беларусаў замежжа, важнай як для тых, хто карыстаецца гэтай падтрымкай, так і для краіны-маці.

Гутарку вяла
Разалія АЛЕКСАНДРОВІЧ.

ПАЭТКІ ДВАЦЦАТЫХ

Дакладных звестак пра жыццёвы і творчы шлях Ганны Брэскай не захавалася. Можна толькі дапусціць, што нарадзілася паэтка недзе паміж 1907—1910 гадамі ў сялянскай сям'і на Полаччыне (па іншых звестках, у Аршанскім раёне).

НЕВЯДОМАЯ ГАННА БРЭСКАЯ

Пісаць пачала яшчэ ў сямігоддзі. Першыя творы з'явіліся ў друку ў студзені 1925 года, калі "Беларуская работніца і сялянка" надрукавала яе вершаваны заклік:

**Дзед! Ямчэй нам грай на дудцы!
Сабірайцеся, сябры,
Заспявайце песню дружна,
Бо ўвесь край наш у агні!**

**Нашы нівы чырванюць
Вёскі польмем гараць,
Іх агнём рэвалюцыйным
Агарнула наша раць...**

Не маючы біяграфічных даных Ганны Брэскай, далейшы жыццёвы шлях паэтки паспрабуем разгледзець праз яе творы, якія ўдалося адшукаць у перыядычным друку і папулярных у той час калектыўных зборніках.

У 1926 годзе выданне Полацкай філіі ўсебеларускага літаратурна-мастацкага аб'яднання паэтаў і пісьменнікаў "Маладняк" — часопіс "Надзвінне" друкуе два вершы Г. Брэскай: "З каўкаскіх напеваў", напісаны паэткай у час знаходжання на Чарнамор'і, "Францішак Скарына", навеяны старажытным Полацкам і прысвечаны першаму славянскаму кнігадрукару:

**Запаліў ты праменьнем іскрыстым
Крыўдай вечнай засмучаны край.
Па грунтовай зямлі камяністай
Сьвежай ранай прайшла баразна...**

У красавіку 1927 года "Чырвоная Полаччына" на "Літаратурнай старонцы", якую пачаў рэдагаваць (замяніўшы Алеся Звонака) Пятрусь Броўка і дзе друкаваліся мясцовыя паэты — Тарас Хадкевіч, Сымон Хурсік, Янка Відук (Ян Скрыган), сам П. Броўка і іншыя, змяшчае верш Г. Брэскай "Зялёны сьвет...":

**Зялёны сьвет
дарыла сонца бору,
Зялёны сьвет...
А лісьцям гоман слоў.
Сказала я —
што ў сэрцы накіп гора,
Што рвецца дум разблутаных вязьмо.
Сказала так...
а песня званам сталі,
Пяшчотных струн кранула перабор.
І дзесьці сум згубіўся і растаяў,
Як тае лёд пад промнем вясной.**

Праз год пра "паэтаў пяшчотных струн, ледзяных гітар, прынінанага блажэнства і літаратурнай пустазвоніцы" ўспомніць лідэр літаратурна-мастацкай камуны Паўлюк Шукайла: "Гэта людзі, якія не разумеюць, што літаратура толькі тады прымае ўдзел у прагрэсе жыцця і культуры, служыць зброю сілы, якая рухае гэты працэс наперад, калі бярэцца за форму акаляючая дынаміка, голас жыцця і змест, які адпавядае мэце..." — пісаў "камунар" у сваіх крытычных артыкулах (калі іх можна гэтак назваць) у пачатку 1928 года.

Увесну 1927 года Ганна Брэская стала сяброўкай "Маладняка". Аднаменны часопіс аб'яднання друкуе яе верш "Над вазёрамі", у якім паэтка апісвае свае родныя мясціны ў чужой дзявоцкі час світаньня:

**Чуць хістаюцца сінія асокі,
Над вазёрамі дымная муц.
Паглядзі, як у небе высокім
Зоры золатам кросны снуюць.**

**А у далях сівія асіны
Нячуваным акордам зьвіняць,
Б'юцца вёслы ў вадзе цёмна-сіняй,
Месяц бераг ласкава абняў.**

**Туманы шэры змрок разаслалі...
Змоўкла ўсё, нават вецер сьціх...
Ціха к берагу човен прычаліў,
Золак раніцы ўсход асьвятліў...**

У чэрвені 1927 года на літаратурнай старонцы "Чырвонай Полаччыны" з'яўляецца сяброўскія шаржы Крушыны (Я. Скрыгана) амаль на ўсю полацкую паэтычную "верхавіну". У аснову пароды на Г. Брэскую быў узяты яе верш "З каўкаскіх напеваў":

**Я сьпяваю аб сьветлай вясне
Паміж гор, дзе цякуць раднікі.
У маіх думках кальшацца хмель
У маіх песнях — ізноў васількі...**

Увосень 1927 года "Чырвоная Полаччына" змяшчае верш Г. Брэскай, у якім праявілася неадназначнасць яе адносінаў да вядучага "Літаратурнай старонкі" газеты Пятруся Броўкі:

**...А па-твойму —
ўсё проста і ясна:
шчасце — гори,
а жыццё — гэта кузня;
Перазвоны, напевы і лязгі.
Эх, Пятрусь!
сінявокі Пятрусь мой!**

У тым жа годзе другі літаратурна-мастацкі альманах Полацкай філіі "Маладняк" "Росквіт" разам з творамі П. Броўкі, Т. Хадкевіча, С. Хурсіка, Я. Відука і С. Сямашкі друкуе вершы Г. Брэскай "Не — восень на мяне ня веяла журбой...", "Настурцы" і ўжо вядомы "Зялёны сьвет".

У 1928 годзе трэцяе літаратурна-мастацкае выданне Полацкай філіі "Маладняка" альманах "Зарніца" (тры літаратурныя часопісы на невялікі Полацк — актыўная ж была філія!) друкуе вершы Г. Брэскай "Ліпнёвае" і "Чырвоны мак":

**Чырвоны мак
абвеенай галюйкай
ківае мне, як стары добры сябра...**

Прыблізна ў гэты час разам з іншымі пачынаючымі паэтычнымі талентамі Максім Гарэцкі адзначыў і Ганну Брэскую: "Найбольш асабістая лірыка ў Маракова, Плаўніка, Маркавай, Вішнеўскай, Пфляўмбаум і Брэскай..."

15 верасня 1928 года паэтка выходзіць з "Маладняка", але працягвае друкавацца ў часопісе аб'яднання:

**Над зялёнай
Над палянай
Заблудзіўся
Месяц п'яны,
І туман сіневалосы
Распусціў
Густыя косы...**

Відавочна, маючы на ўвазе падобныя вершы паэтки, Макар Шалай пісаў: "Хочацца даць Г. Брэскай маленькую парадку: не становіцца на калені перад Ясеніным, асабліва зараз, калі Ваш талент толькі пачынае фармавацца...", але далей крытык удакладніў, што "трэба зазначыць досыць сур'ёзныя адносіны Брэскай да фармальнай апрацоўкі сваіх вершаў..."

Апошнія (які і першыя) вершы Г. Брэскай, якія дайшлі да нас ("Вясна" і "Хочацца жыць"), з'явіліся ў 1931 годзе ў "Беларускай работніцы і сялянцы":

**Помню чорныя ночы бяссоння:
стынь і мгла...
...Я адна...
Муж у піўной,
муж з другой.
У калысцы галодны дзіцёнак.
А на сэрцы —
тупы боль...**

Мабыць з гэтага верша можна зразумець, чаму пра паэтку нічога не было чуць у гэты перыяд 1930 год...

Далейшы лёс "полацкай прыгажуні" (як называў яе В. Маракоў) застаўся невядомым. На думку аднаго з сучаснікаў паэтки, Ганна Брэская — гэта псеўданім, пад якім з 1925 па 1931 год у друку выступала паэтка, якая ў пачатку трыццаціх знікла з літаратурнага жыцця. У пасляваенны час яна стала вядомым мовазнаўцам, у друку выступала толькі з навуковымі артыкуламі і пад сваім сапраўдным прозвішчам. Вершаў больш не друкавала... Як пісаў паэт Павел Пруднікаў, "было не да вершаў..."

Леанід МАРАКОЎ.

СА СТАРОГА КУФРА

ДАВЫД-ГАРАДОЦКА-ТУРАЎСКІЯ СТРОІ

Давыд-гарадоцка-тураўскія строі — традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення Усходняга Палесся. Быталі ў асяроддзі мяшчан невялікіх гарадоў (Тураў, Давыд-Гарадок, Столін), мястэчак і буйных вёсак XIX — пачатку XX стагоддзяў. Рэзка вылучаліся сярод іншых строяў ускладненымі сплутамі жаночыя касцюмы з арыгінальнымі галаўнымі ўборамі замужніх жанчын. У вырабе і аздабленні, як і ў адзенні гараджан, шырока выкарыстоўвалі мануфактурныя тканіны, каштоўныя ўпрыгажэнні, па-мастацку апрацаваную скуру і інш.

Аснову жаночага летняга гарнітура складалі кашуля, спадніца, гарсэт (або куртка), фартух, пояс. Кашулю шылі з кужалю або белага "сарвету" (баваўнянай фабрычнай тканіны), з шырокім адкладным каўняром. У гарадчанак яна сціпла або зусім не аздаблялася, у тураўлянак аздаблялася на рукавах і каўняры раслінным або раслінна-зааморфным арнаментам, вышытым крыжыкам у чырвона-чорнай гаме. Спадніцу-андарак шылі з даматкавага гладкафарбаванага цёмна-сіняга або чырвона-бурачковага сукна, спадніцу-сукню — з фабрычнай

зялёнай, чорнай ці цёмна-сіняй шарсцяні ("бостынь", "саят"), па нізу нашывалі стужкі або тасёмкі галуны. Гарсэт (кабат, шнуроўка) з чырвонага, фіялетава-сіняга ўзорыстага або гладкафарбаванага атласу, саціну ці ўзорыстай парчы; часта прышываўся да спадніцы (у выглядзе ліфа). У халоднае надвор'е паверх гарсэта або замест яго апрачалі кароткую з валенага сукна куртку з рукавамі. Фартух 1-полкавы з фабрычных тканін цёмных тонаў, аднаколерны або са стракатым набытым раслінным узорам. Гарсэт, спадніцу і фартух падпаразвалі шырокім поясам, выплеченым з чырвонабардовых або вытканым з разнаколерных нітак (канцы пояса завязвалі ззаду). Тураўлянкі завязвалі шырокі,

цвёрды пояс з залацістай парчы-галуну ("галёніна"), які зашпільваўся на галпкі. Экзатычны і падкрэслена самавіты выгляд жаночага касцюма стваралі арыгінальныя галаўныя ўборы галавачка, падушачка. Жанчыны насілі масіўныя нагрудныя ўпрыгажэнні — чаканення з латуны вялікія крыжы мясцовай работы, пацеркі з натуральных камяней і металу, абразкі, а таксама пярсцёнкі.

Мужчынскае адзенне, блізкае да адзення гараджан, вызначалася высокім кравецкім майстэрствам, стрыманым аздабленнем (вышыўка шнуром, апликацыя, нашывка з футра і інш.). Летні гарнітур складаўся з кашулі (часцей запраўленай у нагавіцы), нагавіц, камізэлькі, галаўны ўбор — капялюш, зімой разнастайныя варыянт магеркі. Верхнім мужчынскім і жаночым адзеннем былі кажухі, курткі, шэрыя, цёмна-карычневыя свайты, кроеныя з адразной спінак, адкладным каўняром і выкладамі. Вопратку аздаблялі нашывкамі чырвонага ці сіняга сукна, шнуром.

Падрыхтаваў
Дзмііс РАМАНЮК.

калі яму гэта ўдалося, да яго вялікасці быў другі, гэкі ж з аб'ёму кубак, ме- "Іваніха".

Снікі не хавалі здзіўлення, чы, якія шчодрія пагасціны ваў другому каралю, Ула- IV, у тых жа Ружанах Казі- Сапега ў 1644 годзе. Пас- нікі, што доўжылася дзевяць няяз падараваў каралю вялі- натую місу коштам дзве ты- катаў, галандскія шпалеры алеўскай спальні за тысячу . Каралева атрымала шы- пярсцёнак за шаснаццаць укатаў і сабалёвае футра,

дастаўленае з Масковіі. Кара- леўская світа таксама не была забыта. Канц- лер павёз з са- бою ў сталіцу срэбны пацір, біскуп — два саракі собаляў. Фрэйліны цешы- ліся з падарава-

штоўных пярсцёнкаў, падка- рымераў на пояс шаблю ў іправе, ксяндзы-асістэнты вавалі кожны сваю сотню ду-

дыслаў IV таксама прыклаў- вана" і, відаць, не раз. Бо, паспешы выехаць з Ружа- даў каралеўскі ўказ. Згодна манарха, на "Івана" звалі- ливаныя прывілеі: ад гэтай убак павінен быў зберагаць- замком, і выносіць яго на мелі права не іначай, як у аджэнні шматлікіх слуг пад- ныя маршы і сто гарматных

Аляксандра Міхала выніскім маёнткам завало- ны адзіны сын Францішак перал літоўскай артылерыі і нік Тадэвуша Касцюшкі, ці мая легендарная асоба уладароў Дзярччына. Па смерці радавы маёнткаў ус- ніў яго сын Яўстах Казтан — удзельнік нацыянальна- чэнага аўстання 1830 го- дася паражэння паўстання чын быў канфіскаваны ў сую казну. У гісторыі мяс- пачаўся новы этап, на у якога былі знішчаны ус архітэктурныя помнікі і на памяць пра часы былога ковага Рэнесансу.

БЕЛАРУСЫ Ў СВЕЦЕ

Папярэдняя служба трохі зацягнулася, і я паспеў перамавіцца з Сяргеем Сурыновічам, семінарыстам Вышэйшай духоўнай семінарыі ў Санкт-Пецярбургу "Марыя — Каралева Апосталаў". Сяргей даўно ўжо займаецца падрыхтоўкай святой імшы на беларускай мове і адначасова ёсць галоўным рэдактарам культурна-рэлігійнага часопіса "Крыніца", выданне якога адноўлена на берагах Нявы і ўжо атрымала розгалас у многіх кутках Беларусі і за яе межамі.

Службу вёў апостальскі візітар для грэка-католікаў Беларусі архімандрыт Сяргей Гаек.

Паніхіда праводзілася адпаведна царкоўным канонам, але, як заўсёды, у яе выпрацаваныя вякамі парадак улятаўся чалавечы фактар, і гэта рабіла службу сапраўды жывою дзеяю.

Адной з гэтых нечаканасцей, прынамсі для мяне, была прысутнасць і непасрэдна ўдзел у службе Вячаслава Пялінка, маладога хлопца з Віцебшчыны — студэнта тэалогіі Люблінскага каталіцкага ўніверсітэта, брата Ордэна Марыянаў.

Спачатку ён падаўся мне трохі сухаватым, мо праз выключную засяроджанасць на ледзь улоўных і не заўсёды зразумелых недасведчанаму воку асабліва сляхавых службы, а мо праз тое, што вызначыўся ледзь не юначай хударлявацю ды яшчэ тым, як прыдзірліва разглядаў ён ці не кожнага з нас. Магчыма, у гэтым выяўлялася своеасаблівае пачуццё да нас студэнта тэалогіі, які мае большае маральнае права знаходзіцца тут, каб выказаць даніну павагі заўчасна памёрламу святару і мо нават настаўніку па веры.

Аздобаю кананічнай службы быў спеў у выкананні прысутных, сярод якіх сваім прафесіяналізмам вылучаўся сябра беларускай суполкі, спявак Лявон Габрусенка. Дык вось якраз на яго і быў скіраваны спачатку той раўнівы позірк маладога марыяніна. Але калі брат Вячаслаў пераканаўся, што спадар Лявон прышоў на службу не дзеля таго, каб яшчэ раз і з поспехам бліснуць сваім талентам, а

РЭХА МІНУЛАГА

Самы стары гадзіннік у Еўропе, які быў створаны больш як трыста гадоў назад, з анкерным механізмам англічаніна Вільяма Клімента, упрыгожвае вежу Фарнага касцёла ў Гродне. Пра ўсё гэта, вывучаючы гісторыю і механізм гадзінніка, даведаўся страсны краязнаўца і знаток гісторыі, дацэнт кафедры тэарэтычнай фізікі Гродзенскага ўніверсітэта Аляксандр Мілюкевіч.

Два гады назад вежавы гадзіннік раптоўна спыніўся. Няўтульна стала гараджанам без звыклага перазвону, які адбываў гадзіннік на вежы. І вось стараннямі краязнаўцы А. Мілюкевіча, гарадскіх уладаў, рабочых І. Ясюкевіча, С. Дарашкевіча, В. Гутніка гадзіннік зноў адлічвае час на рубяжы двух тысячагоддзяў.

БелТА.

ВАКЕНЦА ЧЫСЦІНІ

3 пісьменніцкага дзённіка

...12 кастрычніка 1998 года ў калісцы стольным, а цяпер проста ў Санкт-Пецярбургу спраўлялі паніхіду па айцу Матусевічу, шчыраму прыхільніку беларушчыны... Запамінальны знешне і незвычайнай — што біла праз край — энергія, ён заўжды выклікаў сімпатію не толькі ў вернікаў, але і ў тых, хто не меў асаблівых стасункаў з Госпадам Богам. І найперш — сваімі чыста чалавечымі якасцямі. Я не сутыкаўся з ім блізка, бо хоць і нехрышчоны, але святаўспрымання праслаўнага. Нашы інтарэсы супадалі мо толькі ў тым, як мы разумелі некаторыя а-

спекты сучаснага жыцця, хаця ішлі да ажыццяўлення гэтых інтарэсаў зусім рознымі, калі не сказаць, процілеглымі шляхамі. Я ставіўся да яго з прыкметнай доляй прыязнасці, адчуваючы непадробную (сапраўды ўласціваю яму) неабявазасць да ўсяго, што адбываецца на ніве адраджэння Беларусі...

І калі я дачуўся, што ён памёр і што ў Саборы Унебаўззяцця Найсвяцейшай Дзевы Марыі на Чырвонаармейскай, 11, адбудзецца паніхіда па гэтым неардынарным чалавеку, то адклаў убок усе пільныя справы і накіраваўся туды.

адаць належнае чалавеку веры, Вячаслаў забыўся на сваю рэўнасць і цалкам аддаўся спеву.

Ён стаў да мяне бокам, гэтаксама, як і Сяргей Сурыновіч, якога я ведаў яшчэ з мінулага вясны, калі мы пазнаёміліся з ім у Левашоўскай пустыцы, дзе ў 1992 годзе намаганямі беларускай і літоўскай суполак быў усталяваны першы на той час Памятны крыж на месцы масавых расстрэлаў жыхароў Пецярбурга і вобласці паходжаннем з Беларусі, Літвы, Польшчы, якіх абвінавачвалі ў шпіёнстве супраць савецкай улады. Левашова ў Піцеры — гэта тое самае, што Курapatы ў Мінску...

Сяргей Сурыновіч далучыўся да ўшанавання бязвінных ахвяраў значна пазней. Але адразу зрабіўся сваім сярод нас, неадменна чытаў ля Крыжа малітву на нашай роднай, матчынай мове, і адчуваўся ў гэтым не проста абяззак, а шчыра зацікаўленасць не толькі ў жыцці беларускага асяродка, але і клопат себита, які не вініць кідаць без нагледу засеянае ім поле. Да таго ж ён аказаўся яшчэ і пэтам, што выклікала ў мяне асаблівы довер. Пэат не можа маніць, інакш ён не пэат. Тых, хто піша прозу або вершы — менавіта па-беларуску, — іх так мала ў Піцеры, што міжволі хапаешся за любую магчыма сляхавую гэтае кола, і таму я не губляў спа-

дара Сяргея з поля зроку і штораз адгукаўся на ягоныя прапановы сустрэцца, каб абмеркаваць тое ці іншае пытанне, звязанае з выданнем часопіса "Крыніца", або ўдзелам у падрыхтоўцы перадач беларускамоўнага радыё "Марыя", створанага па ініцыятыве таго ж Сурыновіча.

Сяргей стаў побач з Лявонам Габрусенкам і таксама ў профіль да мяне, як і марыянін Вячаслаў. Але якім розным быў спеў гэтых трох людзей. Лявон Габрусенка сачыў найперш за тым, каб выкананне было прафесійным. А здольнасць у яго не аддыме! Сяргей Сурыновіч спяваў так, як дазвалялі ягоныя вакальныя даныя... Ён укладаў у выкананне ўсю сваю сумленнасць і шчырасць, але гэта быў... каб тут не памыліцца... хутчэй, проста спеў, які чымся звышасаблівым не вылучаўся... Сказанае не павіна крыўдзіць спадара Сяргея, бо чалавек мае, што яму дадзена. У гэтым таксама ёсць свой сэнс, магчыма, пакуль невядомы нам, але які зусім неабавязкова спасцігаць неадкладна: ён вызначаўца ў пэўны час, сам сабой і без нашага ўдзелу.

На фоне гэтых — справядліва, што чыста суб'ектыўных — адчуванняў нейкім незвычайным кантрастам падаўся мне спеў трэцяга ўдзельніка — Вячаслава. Выдатная акустыка касцёла, рэс-

таўрацыя якога завяршылася ў 1996 годзе (пабудаваны на пачатку XVIII стагоддзя), як найлепей падкрэслівала асабліва гэтае гэтае гэтае... Спеў ляцеў кудысь угору... да Бога... да Святой Марыі... але твар таго, хто спяваў, заставаўся тут, на зямлі, і гэты твар можна было бачыць. І нельга было не захапіцца ім.

Папярэдне заўважана сухаватасць — правільней штось блізкае да аскетызму — аказалася ў сапраўднасці шчырай непадробнай верай... Памятаю сваё першае і пакуль што апошняе наведванне Домскага сабора ў Рызе... Толькі там зразумеў, што такое арган... Піцёрскія — і ў кансерваторыі, і ў філармоніі — у параўнанні з ім... даруйце, няма слоў... У другім аддзяленні канцэрта выступала спявачка, не памятаю, на жаль, якая імя і тое, што яна выконвала, але ўражанне ад яе спеву засталася і па сёння... Голас спявачкі быў такі чысты і лёгкі, што, здавалася, яна не прыкладала ніякіх намаганняў, калі спявала... Мне бачыўся ў той момант шырокі прасторны луг, поўны кветак, і маладая жанчына ішла па гэтым лузе і зрэчас нахілялася, каб сабраць букет, спявала сярод гэтых кветак, сярод сонца, спявала ад шчасця, якое перапаўняла яе... Нікога ў лузе апроч яе — мо таму спеў так нязмушана выпяўляў з

грудзей... Гэта здараецца тады, калі спявае... душа... і калі спявае адно для сябе... Вось гэтак спяваў і Вячаслаў... Кудысьці далёка — як штось ужо непатрэбнае — сплыла заўсёдна сухаватасць, якая праяўлялася, пэўна, толькі на людзях — каб засцерагчы, не расцерашыць тое, чым жыла душа. Цяпер, калі ён прыняў нас, хавацца не было патрэбы, і ён цалкам аддаўся свайму пачуццю — сваёй разуме з нябёсамі. У гэты момант ён якраз і размаўляў з Тым, у Што і ў Каго ён верыў... І шчырасць гэтай размовы ўражвала і прымушала схіліць галаву перад чысцінёю гэткай Веры... Мне здалася ў той момант, што калі я не скажу Вячаславу пра сваё адчуванне, то пазбаўлю і яго, і сябе чагосьці патрэбнага нам абодвум. Я падышоў да яго пасля заканчэння службы і падзякаваў за шчырасць. Ён адказаў мне тым самым, мо толькі больш стрымана. Мы ўжо развіталіся, але раптам ён, быццам нешта ўспомніўшы, папрасіў мяне крышчачку пачакаць, хутка, ледзь не падбегаў, накіраваўся ў закрыстыю — службовы пакойчык — і, вярнуўшыся, паклаў мяне на далоню штосьці маленькае...

— Гэта вам, — сказаў ён мне і заспяшаўся да архімандрыта Гаека, які ўжо чакаў ля выхаду...

Гэта была выява Маці Божай Фацімскай у выглядзе мініяцюрнага настольнага абразка... На цёмна-сінім, хутчэй фіялетавым фоне, які нагадваў чыстае — без хмараў — начное неба, самотна і светла, як праменьчык далёкага, што прыйшло невядома адкуль, святла, матава паліскавала выструганая срэбная постаць Святой Марыі... Светлы промнік чагосьці Высокага, Чыстага, Недасягальнага сярод пакутнай цемрадзі нашай імклівай ды супярэчлівай Сучаснасці... Мы ж так часта губляем... і так мала знаходзім... Тая выява і дагэтуль стаіць у мяне на палічцы перад пісьмовым сталом...

Анатоль КІРВЕЛЬ,
член Саюза
беларускіх пісьменнікаў.
г. Санкт-Пецярбург.

● Ларыса ЯЗЫКОВІЧ, кандыдат гістарычных навук.

У пачатку 1950-х гадоў у БАПЦ з'явіліся пэўныя магчымасці для наладжвання кантактаў з праслаўнай царквой на Беларусі. Аб гэтым сведчыць візіт у Беларусь на пачатку 1992 года мітрапаліта БАПЦ Мікалая, які меў сустрэчы з грамадскасцю, вучонымі, культурнымі дзеячамі Беларусі, прадстаўнікамі праслаўнай царквы, удзельнічаў у богаслужэннях, меў гутаркі з Патрыяршым экзархам Беларусі Філарэтам.

На эміграцыі, галоўным чынам у ЗША, дзейнічае таксама Беларуска праслаўная царква Паўночнай Амерыкі, якая падпарадкоўваецца Канстанцінопальскаму патрыярху. Пачатак гэтай царквы быў закладзены ў Германіі ў лагерах для перемешчаных асоб беларускімі эмігрантамі, якія арыентаваліся на БЦР. У пачатку 1950-х гадоў у ЗША, Канадзе, Аўстраліі, Англіі з'явіліся беларускія праслаўныя прыходы, якія далучыліся да рэлігійнай юрысдыкцыі Канстанцінопальскага патрыярха. Да канца 1960-х гэтыя прыходы дзейнічалі кожны самастойна і падлягалі паасобку юрысдыкцыі Канстанцінопальскага патрыярха. У сакавіку 1970 года ў Саўт-Рыверы (ЗША) адбыўся царкоўны з'езд, на якім прыходы ЗША і Канады аб'ядналіся і стварылі Рату Беларуска праслаўнай царквы Злучаных Штатаў Амерыкі і Канады. Зараз Беларуска праслаўная царква Паўночнай Амерыкі — гэта самастойная епархія ў складзе Канстанцінопальскага патрыярха ў

Працяг.
Пачатак у № 38-39.РЭЛІГІЙНА-ЦАРКОЎНАЕ ЖЫЦЦЁ
БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

ны календар, аказваецца падтрымка ў выданні часопіса "Беларуская думка". Веруючыя царквы імкнуліся стварыць сваё беларускае вышэйшае царкоўнае кіраўніцтва, усталяваць беларускі епіскапат, на што была атрымана згода ад Канстанцінопальскага патрыярха. Але гэта пытанне не вырашана да нашых дзён.

Важную ролю ў духоўным жыцці нашых суайчыннікаў за мяжой адыгралі каталіцы і грэка-каталіцыя рэлігійныя дзеячы — беларусы па паходжанню, якія імкнуліся аб'яднаць ідэю Беларуска нацыянальнага адраджэння і хрысціянскія каштоўнасці. Беларуска рэлігійная літаратура на эміграцыі працягла час існавала амаль выключна дзякуючы дзейнасці беларускага каталіцкага духавенства.

На працягу стагоддзяў касцёл дапамагаў паланізаваць беларусаў. Тое ж было і ў Заходняй Беларусі, якая апынулася ў складзе Польшчы пасля Рыжскага дагавора 1921 года. Але тут паступова вялася барацьба за беларускасць касцёла, магчыма карыстацца ў набажэнствах беларускай мовай. Польшка ўлады ставілі да гэтага адмоўна. Справы даходзілі нават да арыштаў ксяндзоў-беларусаў М. Пятроўскага, К. Стэповіча, В. Гадлеўскага і інш. Беларускіх святароў пераводзілі ў парафіі на польскай тэрыторыі альбо прымушвалі выезджаць за мяжу. Такім чынам, многія каталіцыя

ксяндзы-беларусы апынуліся ў 20—30-я гады на эміграцыі, у тым ліку ў ЗША. Аб стаўленні польскіх улад у міжваенны перыяд да нацыянальна свядомых беларускіх рэлігійных дзеячаў яскрава сведчыць факт разгону ў 1938 годзе кляшара айцоў-марыянаў (членаў каталіцкага манаскага ордэна) у Друі, а таксама закрыццё ў тым жа годзе Віленскага беларускага дому айцоў-марыянаў. Праз гэтыя асяродкі Беларускага духоўнага адраджэння прайшлі такія вядомыя беларускія каталіцыя рэлігійныя дзеячы, як А. Цікота, Ф. Абрантовіч, Я. Германовіч, Я. Дашута, Ч. Сіповіч і інш. У далейшым многія з іх апынуліся ў краінах Заходняй Еўропы, а таксама ў ЗША.

Беларускія каталіцыя святары аказалі значны ўплыў на культуру ўвогуле і на літаратуру Заходняй Беларусі. Сярод іх Янка Быліна (Іван Семашкевіч), Вінцук Адважны (Язэп Германовіч), Адам Станкевіч, Казімір Сваяк (Кастусь Стэповіч) і інш. Сваёй рэлігійнай, а таксама патрыятычнай, культурна-асветніцкай, літаратурнай працай яны ўдзельнічалі на простых вернікаў-беларусаў, будзілі ў іх нацыянальную свядомасць. Гэтыя імёны былі таксама добра вядомыя сярод беларускіх эмігрантаў.

Важным этапам у гісторыі Беларуска эміграцыі, у тым ліку і той, што адбывалася па рэлігійных прычынах, стала другая сусветная вайна.

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ: АНГЛІЯ

**АДБЫЎСЯ
ГАДАВЫ З'ЕЗД**

Агульны гадавы з'езд Згуртавання беларусаў у Вялікай Брытаніі (ЗБВБ) адбыўся ў суботу 11 верасня. Пачаўся ён а 14-й гадзіне ў зале пры Беларускай бібліятэцы імя Ф. Скарыны. Парадак з'езда быў вызначаны паводле прапановы Галоўнай ўправы. Пасяджанне адкрыла старшыня ўправы спадарыня Лёля Міхалюк і папрасіла айца Алехсандра Надсона пачаць малітваю за поспех з'езда.

У новую Галоўную ўправу ЗБВБ абраны: старшыня — Л. Мі-

халюк, намеснік старшыні — М. Дзейка, сакратар — І. Рабацэвіч, скарбнік — Гурло. Сябры ўправы — Сянько і Шаўцоў. Наглядная рада — Іваноў, Ражанец і Будкевіч.

Многа часу заняла дыскусія па цяперашніх палітычных і эканамічных падзеях, што адбываюцца ў Беларусі. Сябры запрасілі айца А. Надсона падзяліцца сваімі ўражаннямі ад апошняга яго знаходжання ў Беларусі.

З'езд закрыла новаабраная старшыня ЗБВБ спадарыня Міхалюк. Перад развітаннем прысутныя праспявалі гімн "Мы выйдзем шчыльнымі радамі".

**СВЯТКУЮЦЬ
ПРАВАСЛАЎНЫЯ ВЕРНІКІ**

5 верасня бягучага года праваслаўны прыход Жыровіцкай Божай Маці святкаваў 25-годдзе свайго існавання ў Вольвэргамтане. Службу айцец Іскрыцкі ў саслужанні айца Сідаровіча і дыякана-англічана з Манчэстэрскай парафіі ў каталіцкім касцёле. Прыгожа і меладычна спяваў царкоўны хор. На службу прыехалі вернікі з Манчэстэра, Лондана, Бірмінгема, Ковентры. У канцы службы айцец Сідаровіч адправіў малебен за Беларусь і яе народ.

Прысутныя былі запрошаны арганізатарамі гадавыні А. Марочкам і У. Мядзёлкам на прыняццё ў недалёкі гатэль. Мядзёлка падзякаваў прысутным за такія актыўны ўдзел у гадавіне і коротка нагадаў гісторыю прыходу. Праваслаўны прыход Жыровіцкай Божай маці пачаўся ў 1950 годзе ў Бірмінгеме, што ў сярэдняй Англіі. Спярша настацелем быў айцец А. Крыт. Пасля яго ад'езду ў Амерыку прыход наведваў айцец Я. Абабурка з Манчэстэра. Паколькі колькасць вернікаў у Бірмінгеме паменшылася, то з 1974 года службы пачалі адбывацца ў Вольвэргамтане. Пасля пасвячэння ў святарскі сан айцец

Янка Пякарскі даглядаў прыход. А пасля смерці Янкі Пякарскага гэта рабіў айцец Абабурка, пакуль яму здароўе дазваляла. Летась пасля пасвячэння ў святарскі сан айцец Аляксандр Сідаровіч пачаў наведваць прыход. Спдар У. Мядзёлка падзякаваў А. Марочку за арганізацыю свята і ўручыў яму падарунак ад прыхаджан.

Ад прыходу айца А. Сідаровічу было перададзена 100 фунтаў стэрлінгаў на дзіцячы хоспіс у Мінску. Айцец Сідаровіч змог на гэты хоспіс сабраць ад прыходаў 600 фунтаў стэрлінгаў і перадаць гэты грошы ў Мінск.

Сыльвэстар БУДКЕВІЧ.

ВІНШУЕМ!

Імя Іны Снарскай, якая ад пэўнага часу жыве на Украіне, у славітай з гісторыі і мастацкай літаратуры Палтаве, чытачам нашай газеты вядомае: у "Голасе Радзімы" друкаваліся творы беларускай паэзіі і водгукі на іх нашых замежных чытачоў. Сёння ж ёсць удалая нагода павіншаваць зямлячку з сапраўды выдатнай перамогай на ніве тэлебачання, дзе наша беларусачка, якая для ўкраінцаў выступае наглядным увасабленнем лепшых жаночых якасцей братняга народа — гожае аблічча і вабны стан гарманічна паяднаны ў яе вобразе з прыгажосцю духоўнай. Пра гэту жыццёвую гармонію ў спалучанасці з арганічным для яе беларускім паэтычным словам можна гаварыць шмат і ўзнёсла. Але вымушаны сьме тут стрымацца, бо размова цяпер пра здольнасці прафесіянала на тэлебачанні. Гэта ж трэба: на салідным і прадстаўнічым міжнародным конкурсе наша Іна, узгадаваная старажытным Полацкам, здабывае Гран-пры. Пospех гэты, зразумела, не маглі не агучыць украінскія СМІ. Гаварылі, пісалі і паказвалі (розгалас, зусім магчыма, працягваецца і далей) узнёсла і захоплена. Пра ўсё не раскажаш і не перакажаш. Таму я і спыніўся на дзвюх публікацыях: "На фестывалі тэлепраграм палтаўцы зноў сталі лепшымі" ("Вячэрняя Палтава") і "Каб я ўмела так любіць..." ("Палтаўская думка").

лётам у птушкі. Паэтычныя словы, тужліва-пшчотная мелодыя вярэдзяць сэрца, што не развучылася трымцець, хахаць і адгукца на чужы боль.

Пані Іна, нібы з экрану сышла, у тым жа блакітна-жоўтым строі, распавядае калегам-журналістам, што жадала як аўтар тым фільмам выспявацца ў любові да найдаражэйшага, што павінна быць у кожнага чалавека, — да роднай зямлі і свайго дому. "Дом — гэта не месца і не час, гэта пачуццё, што заўжды са мною". Светлыя, шчырыя і лірычныя пачуцці ў кадры, а за кадрам — боль. "За маю Бацькаўшчыну..." — не можа не прамовіць балесна Іна Снарская. Ёй так пасуе яе дзя-

3 НОВЫХ ВЕРШАЎ

Віктар Шніп нарадзіўся 26 сакавіка 1960 года ў вёсцы Пугачы Валожынскага раёна. Вучыўся ў Мінскім архітэктурна-будаўнічым тэхнікуме, у 1987 годзе скончыў ВЛК Літаратурнага інстытута імя М. Горкага ў Маскве. Працаваў у часопісе "Беларусь", газеце "Наша слова". З 1995 года — адказны сакратар штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва". Упершыню выступіў у друку ў 1977 годзе ў газеце "Чырвоная змена". В. Шніп — аўтар кнігі паэзіі "Гронка святла", "Пошук радасці", "Шляхам ветру", "Горад Утопія", "На рэштках Храма". "Выкраданне Еўропы" і інш. Лаўрэат прэміі імя Уладзіміра Маякоўскага (1987).

Віктар ШНІП

ВОСЕНЬСКАЯ ЭЛЕГІЯ

Туманамі засланы прасторы,
І прамоклыя травы маўчаць.
На зямлю вечаровыя зоры
Без эмоцый сцюдзёна глядзяць.

Ды прад смерцю прыўспомніцца
поле,
І агонь, і стары Палявік.
І захоўвацца зноўку нам волі...
Вольным стане апошні
наш крык...

Да агню, каб пагрэцца, нясмела,
Толькі ў неба ўсплыве маладзік,
Прыйдзе ціхі стары Палявік
У кашулі, як воблака, белай.

Мы гарбатай напоім старога.
Паляціць за размоваю час.
Ён спытае: "Ці верыць у Бога?..
Трэба верыць!" — і пойдзе
ад нас.

І патухне агонь, попел шэры
Пачарнее ад мокрых вятроў.
І мы вернемся ў горад за дзверы
Да сваіх непрыбраных сталоў.

І схаваем сьме за газеты.
Здасца раем ізноўку нам дом.

А сонца ўжо зусім не тое,
Хаця яшчэ і залатое,
Як крона восенская клёна.
Сядзіць на валуне варона,
У неба шэрае глядзіць.
Там не яна — там дзень ляціць
І ў вышыні, як крык, знікае.
Варона ноч сваю чакае.
І сонца ўжо зусім не тое,
Хаваецца, нібы чужое,
За летуценныя аблокі.
Іду дадому адзінокі,
Як першы ліст, што ападае,
Як ліст апошні, што чакае,
Калі яго сарве вятрам!
І панясе па-над палямі,
Дзе сонца ўжо зусім не тое,
Дзе ўсё нібыта нежывое...

ВОСЕНЬ У ТРАЕЦКІМ

Траецкае, нібы майстэрня мастака, прапахла фарбамі і кавай,
І вецер, як натуршчык п'яны, стомлена блукае між старых дамоў,
Дзе ціха, як на могілках, і ўсім, нібы ў музеі, тут яшчэ цікава
Хадзіць і сцены разглядаць і булкамі карміць нахабных галубоў.

Ты зойдзеш у задымлены шынок і соку вып'еш, купіш цыгарэт,
Паслухаеш спакойную, як павуціна, музыку, што льецца сонна
На тлумыні і галодны, як сабака, і, як першы снег, халодны свет,
І будзе ўсё навокал, быццам шэры пыл і неба над зямлёй, будзённа.

Ты вернешся дамоў і мне пра ўсё раскажаш, як пра даўні светлы сон,
І я скажу табе, што не люблю, калі ідуць у нас дажджы бясконца,
І прапывае над мокрым Менскам белы, быццам філіжанка, парасон,
І будзе ў ім, нібыта кава з каньяком, рудое маладое сонца.

Але пакуль яшчэ зжаўцелае лісце на чорны дол з дажджом злятае,
Але пакуль яшчэ ты ходзіш, як між прывідаў, старых, як гэты свет, дамоў,
Мая душа з кватэры цеснай, як з астрога, на дарогу паглядае,
Зайздросцячы вятрам ля сквера і ў нябёсах белай пары галубоў.

Гэта ноч, нібы воўк, за вакном,
Гэта вецер ганяе лістоту...
Не кажы, што мы сумна жывём,
Не кажы, не люблю пра самоту.

Дзень прайшоў, быццам бы
й не было
І, здаецца, ніколі не будзе.
Дзень прайшоў, бы згарэла святло,
На якое маліліся людзі.

Як світанне, пральцеца віно,
І паўторацца словы самоты...
Гэта ноч заглядала ў вакно,
Гэта Храм будаваўся
з лістоты.

У гэтай жоўта-шэрай кругаверці,
Калі лісце шукае смерці,
Люблю каля кастра сядзець.

І думаць пра цябе, і верыць,
Што будзеш зноў у вечар шэры
На неба дымнае глядзець.
Чакаць мяне, калі прыеду
З далёкага, як лета, свету,
Дзе я жыву, як воўк, чужым.

Але я ў вечнай кругаверці
Каля кастра, як Храма смерці,
Знікаю ў цемры, нібы дым.

ГРАН-ПРЫ ІНЫ СНАРСКАЙ

Казала Іне бабуля: "То ж так мала — 100 гадоў пражыць". Хто ведае? Напэўна мала, калі плача і радуецца сэрца ў грудзях, калі на святанні шчодрая зямля сваім родным дзецям даруе сілы на новы дзень. І так будзе заўтра і заўсёды, дакуль будзеш аддзячваць працай і шчырасцю свайму краю, дакуль будзеш спяваць яму песню. Простая і светлая таямніца...

Адкрывала тую таямніцу Іне Снарскай (па мужу Дзідык) беларуская зямля, што яе нарадзіла, дала талент, павяла ў людзі. Там скончыла Наваполацкі політэхнічны інстытут. Цяпер іншая, украінская, зямля стала роднаю, бо тут, у Палтаве, сустрэла сваю долю, нарадзіла сына.

Яшчэ шмат-шмат летаў і зімаў наперадзе, і на ўсе хопіць дзівасілу спрадвечных каранёў і бабусінай мудрасці, якую цяпер сэрцам асягае: без любові няма жыцця.

Сваю споведзь-пасвячэнне ў каханні да роднай зямлі і да той, якая яе прыняла, як родную дачку, Іна так і назвала — "Простая і светлая таямніца". У цітрах прапывае: "Беларусам Украіны прысвячаецца"...

нем міжнароднага журы быў прызнаны лепшаю аўтарскаю работай фестывалю.

"Простая і светлая таямніца" — аўтабіяграфічны фільм-споведзь чалавека, адарванага ад сваёй гістарычнай Бацькаўшчыны, які працягвае любіць родную Беларусь, беражэ сямейныя святыні, што дасталіся яму ад бабуляў і цяпер служаць аб'ягогамі-талісманамі, шчыра перажывае за сучасны стан Радзімы. Чалавека, які здолеў палюбіць і новую Бацькаўшчыну, дзе ў жанчыны ёсць сям'я, дзе нарадзіўся сын, дзе жывуць новыя сябры, — Украіну. Гэта надзвычай удумлівы погляд паэта з тонкаю жаночаю душою і шчырымі вершамі і аповедамі пра найпатаемнае дзвіма мовамі — беларускаю і ўкраінскаю. Адным словам, Іна Дзідык рызыкнула зрабіць фільм пра сьме, паказаць аголены нерв уласнай душы. Рызыкнула і не прагадала. Многіх шакіравала, але перамагла.

І што, здавалася б, такога — даўнейшая ікона, дзіцячая зыбка, ручнік, стройная маладзіца быццам у марыве сіня-жоўтай сукенкі і першацвету пад босымі нагамі. Ды яшчэ рукі, узнятыя да неба, — як разгорнутыя крылы перад па-

вочае прозвішча. Яна пакінула яго сабе паэтычным псеўданімам.

Дзесяць тэлекампаній Украіны ўжо заказалі "Простую і светлую таямніцу" для паказу ў сваіх абласцях. Будзе яна дэманстравацца і ў рамках традыцыйнай дэкады палтаўскага тэлебачання, што адбудзецца ў Севастопалі. Так што амаль ва ўсёй Украіны з'явіцца нагода паглядзець не проста разумны і прыгожы фільм, а і падумаць, пасумаваць, а магчыма, нават і паплакаць ад ачышчальнага і светлага пачуцця настальгіі...

...Высокія ноты любові сапраўднага паэта да свайго народа, да яго мовы, павяга і пашана да іншага народа і да ягонай мовы (І. Дзідык дбайна вывучае ўкраінскую на філалагічным факультэце Палтаўскага педінстытута, размаўляе на ёй) выклікалі нямапа роздумаў пра Украіну і ўкраінцаў. З тымі невясёлымі думкамі, ідуць ўжо разамлелымі на сонцы палтаўскімі ходнікамі, я (Віта Гірчанка, аўтарка артыкула "Каб я ўмела так любіць..." — заўвага перакладчыка. — Я. Л.) пыталася ў сьме толькі пра адно — як можна, працасціўшыся з чыстай крыніцы высокай любові, працягваць гугнявіць "старыя песні о глывном"? Ці прапусціць нас такіх во ў сваю браму трэцяе тысячагоддзе? Пэўна, што не.

Іна ўзляціць "птушкаю". Бо мае ў сэрцы тое, што не памірае.

Вось так, узнёсла і захоплена, піша ўкраінскі друк пра нашу зямлячку, сціплую і далікатную ў сваёй жаночкай прыгажосці і паэтычнай адухоўленасці Іну Снарскую. Ну а мы, беларусы? Як мне вядома, касету з тэлефільмам "Простая і светлая таямніца" некалькі месяцаў назад намеснік старшыні рады Саюза беларускіх пісьменнікаў Навум Гальпяровіч перадаў на Беларускае тэлебачанне. Ці пабачым?... Ды не трэба адчайвацца. Прыйдзе час, і акрыяла Бацькаўшчына годна адзначыць усіх сваіх вартых пашаны і ўхвалы дачок і сыноў. З верай у гэта будзем жыць і працаваць. Шчасця табе і новых творчых поспехаў, наша слаўная "пералётная птушка!"

Яўген ЛЕЦКА.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

ВАЛЯНЦІНА ШЧЭРБА: «Я НЕ СТАРАЛАСЯ ЗРАБІЦЬ З СЫНА СЛАВУТАСЦЬ»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

І ў той жа час на дзіва цярылівы рыбак. Цэлы дзень мог прасядзець з вудай, нават калі нічога не лавілася.

— А як Віталь трапіў у гімнастыку?

— Я з сына спартсмена спецыяльна не рыхтавала. А ў гімнастыку трапіў, калі яму было шэсць гадоў. Неяк, гуляючы па горадзе, зайшла з ім у спартыўны комплекс

Віталік з дзедам.

«Працоўныя рэзервы»: захацелася пабачыць сваіх аднакурсніц. Пакуль мы па-жаноцы гаманілі, Віта-

лік зацікавіўся кольцамі, перакладзінай, брусамі. Трэнеры, убачыўшы такое, занепакоіліся: «Чыё дзіця? Забярыце, а то сарвецца». Аднак паназіралі ды кажуць: «А ну, хлопчык, пакажы, што ўмееш на перакладзіне». Віталік падцягнуўся разоў пятнаццаць. Трэнеры здзівіліся, а Леанід Выдрыцкі пашкадаваў: «Таўставаты ён». Але прапанавалі ўзяць Віталіка ў спартыўны інтэрнат. «Ні за што, — адмовілася я. — Круглага выдатніка са школы з англійскай мовай навучання? Не, не аддам».

— І ўсё ж аддалі ў спортінтэрнат?!

Пасля сямі класаў аддала, бо зразумела, што так будзе лепш. Ужо праз некалькі месяцаў прыйшлі першыя спартыўныя поспехі. Трэнеры яму дасталіся выдатныя — Леанід Выдрыцкі, Сяргей Шынкар, Леанід Філіпенка. Трэнераваліся Віталік па два разы на дзень. Я часта наведвала яго, глядзела, як ён жыве, вучыцца, а выхадныя праводзілі разам, дома.

— Але вялікі спорт — гэта частая раз'ездка...

— У асноўным — так. З дзевятага класа сын пачаў ездзіць на спаборніцтвы — рэспубліканскія, саюзныя. Потым прапанавалі Віталіку ўдзельнічаць у зборы. Трэнер зборнай каманды гімнастаў Леанід Аркаеў быў задаволены. Віталь пачаў апраўдываць у майстэрстве вядомых спартсменаў. Газеты называлі сына будучай зоркай. А я не верыла. «Пасвецці-

ца гэтая зорка крыху, — думала, — і знікне». Але недаацніла Віталь: ён імкліва рухаўся наперад.

— Валянціна Мікалаеўна, ці толькі ў спорце ваш сын праяўляў характар?

— Ва ўсім, што рабіў, вызначаўся настойлівасцю. Вучыўся добра, цудоўна авалодаў англійскай мовай, што пазней вельмі прыдалося. Дома дапамагаў справіцца з хатнімі справамі. Мяне радавала, што Віталь заўсёды быў гатоў дапамагчы людзям у бядзе. Нехта крыўдзіць дзяўчынку? Віталь тут жа ўмяшаецца, абароніць. Судзеі неаднойчы казалі мне за гэта дзякуй.

— Адкуль у яго такія беражлівыя адносіны да маці?

— Думаю, разумеў, што мне даводзілася цяжка. З трох гадоў выхоўвала яго адна. Віталік сапраўды шанаваў мяне. Праяўляўся гэта ў многім. Ён вельмі любіць кветкі, асабліва палявыя. Збярэ букет, падорыць мне. Я з ім раілася, як і што лепш зрабіць. Ён ганарыўся мной. Аднойчы ў дзіцячым садзіку ўбачыў мой фотаздымак на Дошцы гонару. «Малайчына», — пахваліў. А праз некалькі гадоў згадаў: «Памятаеш, я тады паабяцаў абагнаць цябе? Цяпер на мяне ўвесь свет глядзіць».

— Ці не славалобства гэта?

— Не думаю. Віталь застаўся сціплым чалавекам. Я магу ганарыцца, што выхавала не толькі вядомага ўсёй планеце спартсмена, але і асобу. Лічу гэта важнейшым за ўсё. Мусіць, паспрыяла таму наша сціплае жыццё. Віталь заўсёды стараўся дагадзіць мне. Неяк, калі ён сабраўся на спаборніцтвы, дала на дарогу дзесць рублёў. Сын прывёз мне падарунак. Не на дзiesiąтку, а больш. Спытала, дзе ўзяў грошы. «Зэканоміў», — адказвае. Якую маці не кране такі клопат! І з сябрамі ён быў шчыры, чулы. Згадваецца такі выпадак. Неяк у мяне паболвала сэрца. Калі я наведвала школу, настаўніца спытала: «Як ваша самаадчуванне?» Я здзівілася, а яна расказала такую гісторыю. Аднойчы Віталь недавучыў урок, яму трэба было паставіць «тройку». Але сын сказаў, што мама расхвалюецца, а ў яе сэрца хворае, паабяцаў, што абавязкова выправіць.

— Валянціна Мікалаеўна, як складвалася далей спартыўная кар'ера вашага сына?

— Спартыўнае майстэрства Віталь набіраў імкліва. Заняўшыся гімнастыкай у 1978 годзе, у 1985 стаў членам юнацкай зборнай, а праз тры гады — і дарослай зборнай СССР. Тады і пайшлі бясконцыя спаборніцтвы, паездкі. Лягчы назваць краіны, у якіх ён не быў. Звоніць неяк ноччу: «Чуеш — самалёт гудзе?» Я пытаю: «Ты ў аэрапорце?» «Не, — адказвае, — у самалёце. Запомні, мамуля, хутка буду звянец са свайго, уласнага, самалёта».

— Ці наблізіўся ён да такой мэты?

— Так, сваю справу арганізаваў. Толькі на шляху да яе былі і зрывы, і цяжкасці, і гора. На возеры Круглым у Падмаскоўі, дзе размяшчалася трэнервацкая база зборнай Савецкага Саюза па гімнастыцы, пазнаёміўся з Ірынай

«Мерседэс». Дзякуй людзям — адбілі, не далі вырасці. Што тыя злыдні хацелі — невядома. Можна выкуп запатрабавалі б? А Ірына сказала: «Маё цярыненне скончылася. Так я жыць не магу». І пасяліліся яны ў штаце Пенсільванія. Віталь адкрыў школу гімнастыкі. Ірына працуе там у адміністрацыйным аддзеле.

— Якія далейшыя планы Віталія?

— Яго школа існуе ўсяго год. Але вынікі абнадзейваюць. Пра планы магу сказаць адно: Віталь удзячны Беларусі, што вырас тут, стаў сусветнай слаўтасцю, і хоча аддзячыць радзіме добром. Мяркуе стварыць беларуска-амерыканскую спартыўную школу, якая будзе базай для падрыхтоўкі таленавітых беларускіх гімнастаў.

Але для мяне ён назаўсёды зас-

Віталь і Ірына ШЧЭРБА.

Чарнілеўскай, чэмпіёнкай свету па гімнастыцы. Ажаніліся. На падыходзе былі Алімпійскія гульні. Амерыканскія сябры Віталія прапанавалі яму пажыць у Пенсільваніі. Там нарадзілася Хрысціна. А з Ірынай здарылася бяда: на вялікай хуткасці стукнулася ў дрэва, разбіла машыну і вельмі скалечылася сама. Доўга лячылася. Пачаліся непрыемнасці і ў Мінску. Абрабавалі кватэру Віталія. Укралі адну аўтамашыну, потым другую. А аднойчы, калі Ірына пайшла з Хрысцінай на прагулку, каля іх спыніўся «Мерседэс» з зацемненымі шыбамі, выйшлі двое ў цывільным, схпілі Ірыну і пачалі цягнуць у

танецца Віталікам, маім чупым хлопчыкам. Усё было ў нашым жыцці. Здаралася, вечарамі шыла, вязала, перашывала старэнькія адзежы, каб сыноч не выглядаў горш за іншых. Але і сёння мы патрэбны адзін аднаму. Такім сынам можна ганарыцца.

— А як цяпер, ці мяркуеце быць разам?

— Віталь пакуль не збіраецца вяртацца ў Мінск. А я? Можна, калі-небудзь і надумаю падацца да яго ў Лас-Вегас.

Гутарыў Мікола ДЗЕЛЯНКОўСКІ.

Фота з сямейнага архіва і Віктара СТАВЕРА.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

Уладзімір ДУБОЎКА

ЗАЛАТАЯ, АСЕННЯЯ РАЊЦА...

Залатая, асенняя раўца!
Характвом ты на свеце адна.
Сонца ў пушчы глыбокай купаецца
І ніяк не дастане да дна...

Мітусіцца лісцё па аселицы,
Як дзвіна матылькоў-мітульгі.
І узвее яна, і пасцелецца,
Распаветрыцца на берагі.

А яны, берагі-беражыстыя,
Не стрываюць асенні напеў.
І ліецца, віецца сукрысты ён
І разгортваецца каля дрэў.

Залатая восень... Цудоўная, непаўторная пара: ціха кружыцца ў паветры рознакаляровае лісце, чарада за чарадой адлятаюць у вырай птушкі. Пачынае халадаць. І раптам нібы зноў вяртаецца лета: сонца, быццам развітваючыся з намі да надыходу вясны, шчодро пасылае на зямлю свае цёплыя промні. У народзе гэтая пара называецца бабіным летам (таму што на гэты час прыпадае значная частка жаночай сельскагаспадарчай працы). Звычайна гэты перыяд пачынаецца ў канцы верасня і цягнецца ў нашых краях адзін-два тыдні.

Шмат ёсць легенд аб павуцінні, што лятае ў пару бабінага лета. Вось адна з іх. «Маці Ісуса

Хрыста Марыя спрабавала сшыць перададзеную ёй вешчунамі пялёнку для сына. Але як

толькі яна дакранулася іголкай да пялёнкі, вецер вырваў нітку і панёс. І колькі ні спрабавала святая

Марыя працягнуць нітку з іголкай праз пялёнку, яна вырываўся і адлятала.

А праз гады, калі святая Марыя плакала каля распятага на крыжы сына, ніткі, якія калісьці вырваліся з яе рук, сабраліся з усіх канцоў свету і, абвіўшыся вакол крыжа, утварылі выратавальную мяккую пялёнку. З-пад яе пачуўся голас: «Мама, навошта ты імкнешся зменшыць мае пакуты? Ніткі Прасвятой Дзевы, пакіньце мяне і ідзіце закрываць гора чалавечай». З таго часу і лятаюць гэтыя ніткі па ўсім свеце з усходу на захад восенню пасля 21 верасня (дня нараджэння Багародзіцы Марыі). Кожны з нас бачыў іх — гэта асенняе павуцінне».

Падрыхтавала Нэлі ПРЫВАЛАВА.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

РЭДАКЦЫЯ:

Адказны сакратар
Галіна УЛІЦЕНАК.
Рэдактар аддзела —
член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнікі
Юрась ЛЯШКЕВІЧ,
Леанід МАРАКОЎ.

Спецыяльныя карэспандэнты
Нэлі ПРЫВАЛАВА,
Віктар СТАВЕР.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Тыраж 1 625 экз.
Індэкс 63854.
Зак. 1907.
Падпісана да друку 11.10.1999 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.

Пазицы рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97, 213-32-80, 213-30-15, 284-76-56, 213-37-82..